

UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITENSKAP

Forord

Denne masteroppgaven er en avsluttende del av min 2-årige masterutdanning i økonomi ved Universitetet for miljø og biovitenskap i Ås.

Jeg vil takke min hovedveileder Bernt Aarset og min biveileder Stig Erik Jakobsen for en god og konstruktiv dialog. De presise forslagene og tipsene dere har kommet med har hjulpet meg mye i skriveprosessen.

Samtidig vil jeg takke alle informantene for sin positive holdning og at de tok seg tid til å møte meg.

Andre jeg vil sende en takk til er Linette, Marte, Marta, Harald og Sigrid for uvurderlig forstyrning, distraksjon og støtte. Takker også til Magnus, Ole Gunnar, Alexander, Kristian, Astrid, Eva, Turid, nevøer og nieser for støtte.

Ås, 12. mai 2010

Olav Christian Efskin Løken

Sammendrag

Denne rapporten utgjør oppgavedelen av masterstudiet i økonomi og administrasjon ved institutt for økonomi og ressursforvaltning ved Universitetet for miljø og biovitenskap i Ås. Rapporten er også en del av SNFs følgeevaluering av VRI Hordaland.

Fokuset i denne rapporten er prosessen frem mot Vossolaugget og VRI Hordaland sin rolle i dette.

Det diskuteres i studien flere suksessfaktorer bak Vossolaugget. Dette er kunnskap som også kan overføres til andre områder der det er en fastlåst konflikt mellom interessegrupper.

Analysen viser at enkeltpersoners velvilje og egenskaper har vært av stor betydning for prosessen frem mot Vossolaugget. VRI Hordaland har vært avgjørende for å legge til rette for trippel heliks samarbeidet Vossolaugget.

Andre funn er at MarinVEST har bidratt til økt innovasjon og verdiskapning i det marine miljøet ved å være starten på prosessen som førte til Vossolaugget. SNF gjorde en evaluering av MarinVEST i 2007 der de kommer frem til at MarinVEST ikke har ført til konkrete resultater, men dette var før Vossolaugget. Dette viser at evaluering av innovasjonspolitiske virkemidler som VRI Hordaland og Arena bør skje etter lengre tid enn det som er vanlig i evaluering av offentlige prosjekter.

Abstract

Vossolaugget was founded in 2008 with the objective to rescue the unique but endangered local stock of Atlantic salmon in the river Vosso. Combined efforts between the salmon farmers, river owners, local community, municipal and governmental authorities, sponsors and volunteers, led to Vossolaugget. This is a great achievement due to the large conflict between many of these groups of interest for many years.

VRI Hordaland is a governmental programme which job is to initiate cooperation between the scientists and the local business. This may give good effects for all the participants, a triple helix effect.

The goal of this thesis is to identify the role of VRI Hordaland in the process towards Vossolaugget.

The findings is that VRI Hordaland had an important role in the process towards Vossolaugget. It was the key that brought the conflicting participants together towards a common goal, which was to rescue the Atlantic salmon in the river Vosso. Individuals have been important in this process, both from the salmon farmers and VRI Hordaland.

Other findings is that MarinVEST has contributed to increased innovation and value creation in the marine environment by being the start of the process that led to Vosso association. SNF did an evaluation of MarinVEST in 2007, where they found that MarinVEST had not led to concrete results. In 2008 Vossolaugget came up as a concrete result of MarinVEST. This shows that the evaluation of innovation policy instruments should happen after a longer time than what is usual in the evaluation of public projects.

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Kontekst.....	3
1.3	VRI	4
1.4	Problemstilling og målsetting.....	6
1.5	Oppgavens oppbygning	6
2.	Teoretisk bakgrunn.....	7
2.1	Innledning.....	7
2.2	VRI og regional innovasjon	7
2.3	Trippel heliks modellen	8
3.	Metode	11
3.1	Studiens forskningsdesign	11
3.2	Region og informantgruppe	12
3.3	Refleksjoner rundt forskerens rolle.....	14
3.4	Studiens overførbarhet	15
3.5	Forskningsetiske prinsipper.....	16
4.	Analyse	17
4.1	Innledning.....	17
4.2	Insentiver til samarbeid.....	17
4.2.1	Oppdrettsnæringen	17
4.2.2	Villaksinteresser	19
4.2.3	Myndigheter og FoU	20
4.3	Utfordringer i samhandlingen	21
4.4	Fra MarinVEST til Vossolauget.....	26
4.4.1	Møteplassenes betydning	26
4.4.2	MarinVEST	28
4.4.3	Nordhordaland Fiskehelsenettverk.....	28
4.4.4	Møteplass Marin Hordaland	29
4.4.5	Vossolauget	29
4.5	Enkeltpersoners betydning	33
5.	Diskusjon	37
5.1	Tanker rundt prosessen frem mot Vossolauget.....	37

5.2 Suksessfaktorer og overførbarhet.....	41
6. Konklusjon	45
7. Referanseliste	47

Liste over figurer

Figur 1 Storlaks fra fjordene rundt Vosso.....	2
Figur 2 Oversiktskart over Vosso.....	3
Figur 3 Trippel heliks.	9
Figur 4 Fra MarinVEST til Vossolaugget.....	27
Figur 5 Aktørene i Vossolaugget.....	32
Figur 6 Enkeltpersoner i prosessen frem mot Vossolaugget	36
Figur 7 Vossolaugget som trippel heliks.....	38
Figur 8 VRI Hordaland - Arbeidsmetode.....	41

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

Konflikten rundt villaks er et aktuelt tema i media. Det har vært debatter og programmer om emnet både på tv, i avisene og i radio. Det kom frem av debatten at forskningen og konklusjonene som har blitt gjort om tilstanden på norsk villaks ikke nødvendigvis var den hele og fulle sannheten. I NRKs "Brennpunkt" handlet det om hvorvidt fisken bør fiskes i elvene eller i garn lenger ut i fjordene, og om målemetodene for å sammenlikne fiskebestanden i elvene er god nok.

I Vossovassdraget er det relativt lite villaks uansett hvilken målemetode som blir brukt. Konflikten i dette vassdraget er i første rekke mellom villaksinteressene som gruppe og oppdrettsnæringen. Oppdrettsnæringen har fått mye negativt fokus som følge av lakselus og rømninger og de negative konsekvensene dette kan ha fått for villaksen i vassdraget.

VRI Hordaland er et regionalt innovasjonsprogram i Hordaland i regi av Norges forskingsråd. VRI er en forkortelse for "virkemidler for regional FoU og innovasjon". Målet med VRI-programmet er å øke samhandlingsaktiviteten mellom næringsliv og kunnskapsinstitusjonene i den enkelte regionen ved hjelp av ulike virkemidler, som kompetansemekling, personmobilitet, dialog og deltaking (Programplan 2007). I denne studien er intensjonen å kartlegge VRI Hordalands rolle i forbindelse med opprettelsen av Vossolauget.

Det regionale nivået ved innovasjonssystemet får stadig økende oppmerksomhet for å være det beste nivået for implementering av innovasjonspolitiske tiltak, blant annet fordi det representerer unike regionale forutsetninger som det må tas hensyn til (Storper 1997, Isaksen & Asheim 2008). Mye forskning viser også at innovasjon, interaksjon og læring får større effekt om aktørene i spillet er lokalisert i territoriell nærhet til hverandre. Vossolauget handler om et samarbeid mellom aktører som alle er i territoriell nærhet til hverandre og VRI Hordaland er et innovasjonspolitisk tiltak.

Vossolaksen er kjent for å være en av de største transatlantiske laksestammene, med en gjennomsnittsvekt på over 10 kg. Dette gjorde at Vossovassdraget var et yndet turistmål i mange tiår. Det var i hovedsak kapitalsterke turister som hadde råd til å reise til Vosso

for å fiske, og dette var en stor og innbringende næring for det lokale næringsliv rundt Vosso. Dessverre forsvant mye av laksen på slutten av 80-tallet, noe som førte til en bråstopp for turistnæringen. Samtidig var dette en alvorlig økologisk hendelse (Redningsplan 2009).

Figur 1 Storlaks fra fjordene rundt Vosso. Ukjent fotograf (Redningsplan 2009).

Vossovassdraget ble fredet, og det ble ulovlig med laksefiske frem til at laksestammen var tilbake. Det ble gjort mye forskning og utredning på hva som var årsaken til at laksen forsvant, der noen av tiltakene som ble gjennomført var kalking og utsetting av smolt.

Årene gikk og få resultater kom, samtidig økte konfliktnivået mellom de ulike interessegruppene rundt Vosso. Til tross for konflikten mellom interessegruppene i regionen, klarte de i 2008 å komme til enighet om et forpliktende samarbeidsprosjekt, Vossolauget. Vossolauget ble stiftet i 2008 som et femårig samarbeidsprosjekt mellom kommuner, fylket, læringsinstitusjoner, oppdrett og villfiskeinteresser, med mål om å bidra til å redde Vossolaksen.

Målet er å øke bestanden med villaks i Vossovassdraget ved blant annet å øke kapasiteten på Voss klekkeri. Dette er et anlegg for oppdrett og utsetting av villaks som ble bygget i 1989 som et krav i konsesjonen til den største kraftprodusenten i området, BKK. De har produsert mellom 20-30.000 smolt i året. Gjennom Vossolaugets initiativ har nå produksjonen av smolt i anlegget økt til 150-200.000. Med smolt menes fisk som en utsvømmingsklar (Årsrapport Vossolauget 2009).

1.2 Kontekst

Vosso er ei elv som ligger i Hordaland. Elven dannes ved sammenløpet av Raundalselva og Strondaelva og er ca 20 kilometer lang. Elva renner gjennom Vangsvatnet og Evangervatnet før den munner ut i Bolstadfjorden ved Bolstadøyri.

Figur 2 Oversiktskart over Vosso

I fjorden er det en rekke større oppdrettsanlegg for matfisk av laks. Dette har dessverre ført med seg problemer med rømt oppdrettslaks og lakselus i vassdraget. Laksen må på sin ferd fra Vosso svømme forbi oppdrettsanleggene på sin vei ut til sjøen, noe som øker risikoen for påslag av lakselus. Mye rømt oppdrettslaks svømmer også oppover i Vosso.

Det er stor uenighet blant forskere om hva som er årsaken til at villaksen forsvant i Vosso, og det er svært mange faktorer som kan ha påvirket laksestammen. Lakselus er derfor ikke nødvendigvis den primære årsaken til nedgangen av Vossolaks. Oppdrettsnæringen har fått svært mye negativt fokus på grunn av lakselus og rømt oppdrettslaks som er funnet i Vosso, og det førte til en konflikt mellom villaksinteresser og oppdrettsnæring. Villaksinteressene mener oppdrettsnæringen er hovedårsaken til at Vossolaksen forsvant, et syn oppdrettsnæringen ikke deler.

Fiskeoppdrett omfatter i første rekke oppdrett av laks og regnbueørret. Laks er en anadrom laksefisk som lever i både ferskvann og saltvann. Gyting, klekking og vekst frem til utvandningsferdig stadium foregår i ferskvann. Fisken vandrer så ut i havet og venner seg til saltvann. Tiden det tar før fisken er klar til å svømme ut i sjøen er 1-4 år for villfisk. Under oppdrettsforhold utvikler fisken seg noe raskere (Årsrapport Vossolaugget 2009).

Oppdrettsnæringen er en stor næring, med 861 ansatte bare i Hordaland fylke og i 2007 ble det slaktet over 700.000 tonn med oppdrettslaks i Norge, hvorav 116.000 tonn i Hordaland (SSB 2010). Dessverre fører oppdrettsanleggene med seg noen negative effekter for vassdragene de ligger i.

I tillegg til at Vossovassdraget er gunstig for å drive fiskeoppdrett, er Vosso også ei populær fiskeelv. Den unike Vossolaksen og den vakre naturoplevelsen som følger med, gjør at elven er attraktiv for fisketurisme. Kommunene rundt vassdraget, grunneiere, eiere av rettigheter til fiske etter laks og øvrige aktører i turistindustrien er alle interessert i å få tilbake laksen slik at den kommersielle turistnæringen rundt Vossolaksen kan gjenoppstå. Villaksefisket i Vosso var i toppåret 1964 på 24,4 tonn. Det var da en betydelig turismeindustri knyttet opp mot fisket (Redningsplan 2009). Det har den senere tid vært fokus på om disse tallene er relevante, da endringer i offentlige forvaltning kan påvirke hvor mye som blir fisket.

Maktforholdet mellom oppdrettsnæringen og villfiskinteressene er komplekst. Oppdrettsnæringen sitter med kapitalmakten, mens villfiskinteressene har opinionen i Norge bak seg. Villfiskinteressene har vært suksessfulle i sin strategi med å la oppdrettsnæringen stå igjen som den store syndebukken som står bak problemene i vassdragene i Norge. Selv om oppdrettsnæringen har mer kapitalmakt, så er de avhengig av å ha et godt forhold til villfiskinteressene i ulike vassdrag i Norge.

Politiske målsettinger og hvilken næring som er viktigst for myndighetene, vil stadig være i endring i takt med hvem som styrer landet. Maktforholdet mellom aktørene langs vassdragene i Norge vil være påvirket av dette. Det er derfor viktig både for oppdrettsnæringen og for villfiskinteressene å oppnå goodwill fra myndighetene for å kunne forsvare sine interesser på best mulig måte.

1.3 VRI

Virkemidler for regional FoU og innovasjon er forskningsrådets satsing på forskning og innovasjon i norske regioner. VRI programmet tilbyr: " faglig og finansiell støtte til langsiktige, forskningsbaserte utviklingsprosesser i regionene", der målet er: "fremme kunnskapsutvikling, innovasjon og verdiskapning gjennom regional samhandling, særlig mellom bedrifter og FoU-institusjoner" (Programplan 2007). De enkelte regionene har

selv ansvar for driften av programmet og landet er delt inn i 15 regionale prosjekter, hovedsaklig fylkesvise.

I samarbeid med forskingsrådet har Hordaland et eget VRI prosjekt der målet for satsingen er å bedre samhandlingen mellom FoU og bedrifter i regionen ved hjelp av VRI virkemidler. VRI Hordaland er et regionalt utviklingsprogram som er utviklet av Norges Forskningsråd og er nasjonalt finansiert av Kommunal- og regionaldepartementet, Næringsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Forskningsrådet. På det regionale nivået er det fylkeskommunen som er medfinansierer, premissegiver og prosjektansvarlig. Interesseorganisasjoner som NHO og LO er også involvert i programmet som finansierer og premissegivere (Jakobsen & Pettersen 2010).

VRI Hordaland har tre hovedvirkemidler til rådighet, der det første hovedvirkemidlet er kompetansemekling. Dette er gratis besøk av en VRI koordinator som kan hjelpe bedrifter til å løse utfordringer ved hjelp av forskningsbasert kompetanse og ressurser. Virkemiddel nummer to er personmobilitet, som er hospitering og utvekslingsordninger mellom bedrifter og FoU. Det siste hovedvirkemidlet er dialog og deltaking. Dette er hjelp til utvikling av gode samhandlingsprosesser i og i mellom bedrifter med utgangspunkt i forskningsbasert kunnskap (Programplan 2007).

VRI Hordaland har fire prioriterte næringer; Marin, maritim, energi og reiselivssektoren. VRI Hordaland skal også samarbeide med andre program som ARENA programmet og NCE programmet. Det er Hordaland fylkeskommune som er ansvarlig for driften av VRI Hordaland, og i 2010 samarbeider de med Høgskolen i Bergen og IRIS Bergen om gjennomføringen av prosjektet. Vossolaugget går inn under marin, men det er også relevant for turisme. Hovedmålet for VRI Hordaland er å fremme forskning og utvikling basert innovasjon, kunnskapsutvikling og verdiskapning gjennom styrket regional samhandling.

1.4 Problemstilling og målsetting

Det er knyttet en del usikkerhet til hvorvidt VRI Hordaland fungerer som tiltenkt. Dette skyldes at det i liten grad tidligere har vært utprøvd liknende eksperiment, samtidig som det kan være vanskelig å måle effektene av politiske innovasjonstiltak. Formålet med studien er å belyse VRI Hordalands rolle i prosessen som førte til Vossolaugget. Utfordringer omkring en planlagt og tildels politisk styrt samhandling for å legge til rette for innovasjon og regional utvikling vil være det teoretiske grunnlaget.

Hovedproblemstilling:

- Hvordan har VRI Hordaland bidratt i prosessen frem mot Vossolaugget?

Denne problemstillingen henviser til en antakelse om at VRI Hordaland kan bidra til at ulike interessegrupper inngår samarbeid. Da datainnsamlingen ble gjennomført vinteren 2010 hadde VRI Hordaland pågått i nærmere tre år og Vossolaugget hadde eksistert i litt over ett år.

Delproblemstillinger:

- Hvilke insentiver hadde aktørene til å inngå et samarbeid?
- Hvilke utfordringer bremset prosessen frem mot et konkret samarbeid?
- Hvilke suksessfaktorer kan identifiseres som avgjørende for Vossolauggets eksistens?

1.5 Oppgavens oppbygning

Kapittel en omfatter bakgrunnen for problemstillingen og skal gi en generell oversikt. Kapittel to omhandler teori som skal forklare det teoretiske grunnlaget bak VRI-programmet, og belyser VRI Hordalands tiltenkte rolle. I kapittel tre diskuteres metoden som er benyttet i oppgaven. Kapittel fire er en fremstilling av det innsamlede materialet. Kapittel fem er diskusjon rundt funnene. Kapittel seks er konklusjon. Kapittel sju er kilder. Deretter kommer vedleggene.

2. Teoretisk bakgrunn

2.1 Innledning

I dette kapittelet beskrives teori som er viktig for å forstå VRI Hordaland sin tiltenkte rolle i det regionale innovasjonssystemet.

Når oppgaven snakker om *aktør* må det forstås ut fra den sammenheng den omtales i. En *aktør* kan både være en gruppe, organisasjon eller enkeltindivid som har samme mål.

2.2 VRI og regional innovasjon

Virkemidler for regional FoU og innovasjon ble initiert høsten 2006. Hordaland fylkeskommune ønsket å involvere flest mulig av FoU miljøene i den nye satsingen (Jakobsen & Pettersen 2010). Det teoretiske og idèmessige grunnlaget for VRI-programmet er innovasjonssystemtilnærmingen (Lundvall 1992, Cooke 2001). Her blir kunnskap ansett som den viktigste innsatsfaktoren for å stimulere til innovasjon og økonomisk vekst. Innovasjon blir forstått som en prosess med komplekse samspill mellom aktører. I denne tilnærmingen er det en antagelse om at offentlige myndigheter sin rolle er å rette opp eventuelle systemfeil. Systemfeil er hindringer som fører til at innovasjonssystemet ikke fungerer optimalt. (Etzkowitz & Leydesdorff 2000). VRI Hordalands rolle er å rette opp i systemfeilene i regionen, og legge til rette for at samspillet mellom næringslivsaktører og FoU fungerer optimalt.

VRI-programmet skal være et regionalt forsknings-, utviklings og innovasjonsprosjekt. Det regionale nivået er viktig for å skape konkurransefortrinn i den globale økonomien. Lokalkunnskap, relasjoner og motivasjon er faktorer som kan være vanskelig å kopiere (Isaksen & Asheim 2008). På grunn av globaliseringsprosessen så er kunnskapsoverføring i dag veldig enkelt å gjennomføre over store geografiske avstander. Lokalkunnskap og unike ressurser må utnyttes for å skape konkurransefortrinn.

Et nettverk av bedrifter kan utnytte hverandres ferdigheter slik at de sammen kan skape nye prosesser, komplementaritet. I et regionalt innovasjonsnettverk er komplementaritet at aktører utnytter hverandres spesialiserte kunnskap til å skape nye prosesser. Vossolaugget er et resultat av at mange aktører med ulike ferdigheter møtes og

sammen utnytter hverandre for å forsøke å redde Vossolaksen (Fagerberg 2005 i Isaksen og Asheim 2008).

Normer, vaner og uformelle regler vil redusere transaksjonskostnader ved samarbeid mellom aktører. Dersom det er tillit mellom aktører og sensitiv informasjon ikke misbrukes av den ene parten, vil det lette samarbeidet og mer omfattende samarbeid kan oppstå. Ofte nevnes geografisk nærhet som det viktigste for å skape innovativt samarbeid, men den sosiale nærheten mellom aktører kan ha vel så stor betydning (Isaksen og Asheim 2008).

I kunnskapsintensive næringer er mye av kunnskapen taus og bedriftsspesifikk. Denne kunnskapen er tilgjengelig via for eksempel forskere, oppfinnere og entreprenører. Ved at aktørene er lokalisert i nærheten av hverandre og de har anledning til å møtes, øker det muligheten for at aktørene kan få tak i kunnskap som ikke er allment tilgjengelig (Isaksen og Asheim 2008).

2.3 Trippel heliks modellen

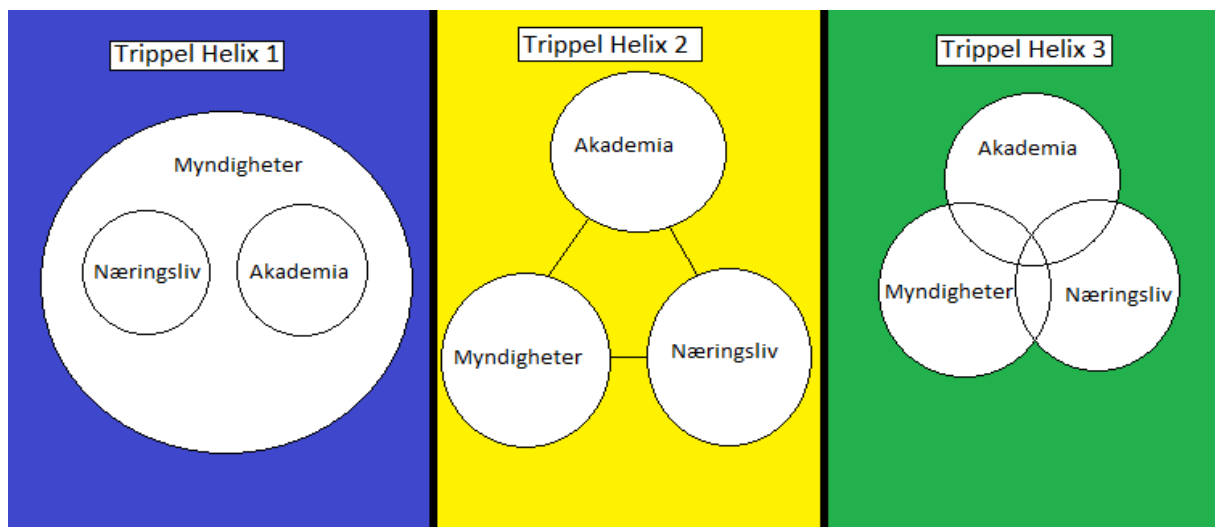
Med begrepet innovasjonssystem menes samspillet mellom aktørene som inngår i en innovasjonsprosess (Isaksen & Asheim 2008). Dette samspillet kan beskrives med trippel heliks modellen. Trippel heliks handler om samspillet mellom kunnskapsinstitusjoner, myndigheter og næringsliv.

Diskusjonen på hvordan samspillet skal fungere mellom forskningsinstitusjoner, næringsliv og myndigheter er sentralt i Etzkowitz og Leydesdorff (1997). Trippel heliks tesen sier at universitetet kan spille en viktig rolle i innovasjonsprosessen i kunnskapsbaserte samfunn (Etzkowitz & Leydesdorff 1997). Universitetene har som hovedmål å forske og lære bort kunnskap, men samarbeidet med næringslivet har blitt stadig mer omfattende. Forskning og utdanningsinstitusjonene kan lære bort og samtidig tilegne seg kunnskap i samspill med næringslivet.

Det er tre ulike modeller av trippel heliks. Trippel heliks 1 er en modell der staten styrer samarbeidet mellom kunnskapsinstitusjoner og næringslivet. Et eksempel på land som benyttet denne modellen var tidligere Sovjetunionen. I trippel heliks 2 er det klar og tydelig avstand mellom næringsliv og forskningsinstitusjoner og samarbeidet mellom dem går gjennom klare retningslinjer som skal sikre størst mulig uavhengighet fra

hverandre. Sverige har tidligere brukt trippel heliks 2 som modell for forholdet mellom FoU, myndigheter og næringsliv (Etzkowitz & Leydesdorff 1997).

Trippel heliks 3 er en modell der kunnskap flyter mellom næringsliv, forskning og utdanningsinstitusjonene og det oppfordres til samarbeid på tvers av institusjonelle skillelinjer.

Figur 3 Trippel heliks (Etzkowitz & Leydesdorffs 1997).

Trippel heliks 1 regnes som en mislykket modell. Det er her ikke nok insentiver eller rom til å utvikle nye ideer, og det medfører lav grad av innovasjon. Diskusjonen om hvilken modell som passer best for å skape innovasjon har derfor vært i hovedsak mellom Trippel heliks 2 og 3, der trippel heliks 3 er den modellen som blir anvendt i Norge i dag.

Trippel heliks 2 har blitt brukt i overgangsperioder for å frigjøre institusjonene i land der forholdet mellom næringsliv og akademia har blitt styrt av myndighetene. Klar avstand mellom akademia, myndigheter og næringsliv har da vært nødvendig en periode. Når så institusjonene klarer seg selv, vil ofte trippel heliks 3 modellen innføres for å bidra til innovative samarbeid.

Trippel heliks 3 er når infrastrukturen i institusjonene går over hverandre og det oppstår hybridorganisasjoner, som for eksempel VRI Hordaland. Samarbeid skjer i trippel heliks 3 ved at næringsliv og akademia selv tar initiativ, eller at staten tar initiativ og oppmuntrer, men ikke styrer, samarbeidet. Målet er å legge til rette for innovative aktiviteter. Dette kan være strategiske samarbeid som tar i bruk både

offentlig og privat forskning, og kan bidra til større konkurransedyktighet hos både næringslivet og akademia. Vossolaugget er et eksempel på et slikt strategisk samarbeid.

Som analytisk modell handler trippel heliks om å beskrive og identifisere prosessene som skjer når innovasjon blir skapt. I kontrast til dobbel heliks som er et stabilt samarbeid mellom to parter, så er trippel heliks ikke forventet å være en stabil konstellasjon (Etzkowitz & Leydesdorffs 1997). Dynamikken i innovasjonsprosessen skjer ved et komplekst samspill av markedskrefter, politikk, teknologi, sosiale bindinger og kultur. Trippel heliks hypotesen handler om at dette samspillet vil være i konstant endring.

Trippel heliks modellen handler ikke bare om forholdet mellom kunnskapsinstitusjoner, næringsliv og myndigheter, men også om den interne endringen hos disse aktørene. Fordelen med trippel heliks 2 og 3 er at deltakerne kan forvente en eller annen form for profitt om de lykkes, i motsetning til trippel heliks 1. Myndighetenes rolle er å hjelpe til å skape nye markeder eller endre spillereglene. VRI Hordaland er et eksempel på at myndighetene i Norge forsøker å hjelpe til for å skape nye markeder ved hjelp av ulike virkemidler.

Trippel heliks som teoretisk modell er nyttig for å forstå den rollen VRI Hordaland har i innovasjonssystemet. Dette gjør det enklere å stille relevante og gode spørsmål til intervjusubjektene. Med denne modellen som teoretisk bakgrunn kan jeg vurdere VRI Hordalands rolle i prosessen frem mot Vossolaugget.

3. Metode

3.1 Studiens forskningsdesign

Jeg har valgt kvalitativ metode for å besvare problemstillingene i denne oppgaven. Kvalitativ metode kjennetegnes ved at det letes etter mening som forskere og forskingssubjekter tillegger opplevelser og erfaringer. For å finne mening er det viktig at koblingene mellom forsker og forskningsobjektet er tett, slik at mest mulig informasjon kommer frem. Metoden bør derfor være fleksibel slik at den kan endres underveis i forskningsprosjektet etter hvert som mer informasjon kommer frem. Samspillet mellom aktørene i Vosso kan gi komplekse svar. De ulike interessene og den særegne kultur hos den enkelte aktøren gjør at kvalitativ metode er velegnet fremfor kvantitativ metode, for å få frem nyansene.

Den metodiske fortolkningen som er brukt i oppgaven er inspirert av symbolsk interaksjonisme. Thagaard (2002) hevder denne tilnærmingen er karakteristisk i studier av hvordan mennesker samhandler med hverandre. Et viktig formål med en slik type studie er å fange opp og forstå verden slik de som studeres oppfatter den. I følge denne tilnærmingen konstruerer mennesker sin identitet i interaksjon med andre (Thagaard 2002).

Hovedkildene er intervjuobjektene, men det er også skriftlige kilder i form av rapporter. I kvalitativ metode kalles informantene intervjuobjekter, i kvantitativ metode intervjuobjekter. Forskjellen ligger i at måleinstrumentet (spørreskjemaet) sees som statisk i kvantitativ metode, mens det i kvalitativ metode benyttes intervjuguide. En intervjuguide gir større rom til intervjuerens subjektive påvirkning, og påvirkes derfor også i større grad av intervjuerens kunnskap (Gripsrud, Olsson & Silkoset 2007).

Muntlige og skriftlige kilder utfyller hverandre og hjelper til å få en bedre oversikt over temaet. Den kvalitative forskningsprosessen er både induktiv og deduktiv. Deduktiv i form av at den handler om eksisterende teori, induktiv i form av at de empiriske funnene har endret retningen for det videre arbeidet med oppgaven. Induktiv metode er å utvikle begreper, mening og forståelse ut fra mønstre i datamaterialet, noe som kan gjøre at det teoretiske rammeverket blir forandret underveis i oppgaven.

Etter datainnsamlingen ble gjort ble den videre retningen for oppgaven bestemt ut fra det datamaterialet jeg hadde tilgjengelig. Denne oppgaven er derfor et resultat av både en deduktiv og induktiv metode, og av retroduksjon, som er et stadig samspill mellom teori, empiri og forskning (Gripsrud, Olsson & Silkoset 2007).

Kvalitative intervjuer handler om å avdekke den intervjuedes hverdagslige livsverden, samt hans eller hennes eget forhold til den (Kvale 1997). Et særpreg med kvalitativ intervjuundersøkelse er at det oppstår et nært møte mellom forsker og de personene som studeres. Hvordan møtet oppleves er avgjørende for den kunnskapen forskeren får tilgang til, og det er viktig med en tydelig balanse mellom avstand og nærhet i intervjusituasjonen. Avstand i form av at informanten kjenner til forskerens posisjon og hvordan materialet skal anvendes, og nærhet i form av forskeren kommer så tett inn på informantens meninger som mulig (Thagaard 2002). Ny innsikt utvikles gjennom informantenes tolkning av egen situasjon, og analyseres og fortolkes ytterligere på bakgrunn av forskerens teoretiske og analytiske rammeverk. Det er viktig å ha et bevisst forhold til hvordan relasjonen mellom forsker og informant kan ha påvirket intervjusituasjonen.

3.2 Region og informantgruppe

Det å bidra til regional utvikling er hovedmålet til VRI Hordaland. Vossovassdraget ligger i Hordaland fylke, og det er derfor VRI Hordaland som deltok i prosessen som førte til Vossolaugget. Sentrale kunnskapsinstitusjoner har sammen med det lokale næringsliv og andre interessegrupper i tilknytning Vossovassdraget samarbeidet om Vossolaugget. Jeg har utført intervjuer med seks personer i perioden 16. -19. Februar 2010. Aktørene som har deltatt i studien har vært representanter for ulike interessegrupper i tilknytning til Vossolaugget.

Jeg kunne valgt flere informanter, men ut fra tiden jeg hadde til rådighet så vurderte jeg det slik at det holdt med seks intervjuer for å besvare problemstillingen. De seks personene jeg fikk tak i, var alle godt informerte om prosessen frem mot Vossolaugget. Det var viktig å ha informanter som kunne bidra med ulike synsvinkler og tanker om prosessen frem mot Vossolaugget. Informantene ble også spurt om hvilke personer de anså som viktige for å forstå prosessen. Dette ble gjort for å styrke datainnsamlingen ved at jeg ikke skulle gå glipp av informanter som kunne bidra med viktig informasjon.

Ved å intervju informanter fra ulike interessegrupper mener jeg at jeg fikk et godt helhetsbilde av situasjonen. Alle informantene bidro med viktig informasjon som belyste det store meningsomfanget. Etter hvert som intervjuene ble gjort, opplevde jeg at helhetsbildet av situasjonen begynte å falle på plass. Flere informanter kunne gitt ytterligere informasjon og nyanser om prosessen, men jeg følte problemstillingen var mettet. Det var derfor ikke nødvendig med flere informanter. Både tiden og midlene jeg fikk til å løse problemstillingen opplever jeg derfor som tilstrekkelig.

Intervjuene hadde en gjennomsnittlig varighet på en time, men et av intervjuene var bare på tjuefem minutter. Dette gjorde at informasjonen i dette intervjuet kan ha vært noe mangelfull sammenliknet med de andre, men det kan også gi mer informasjon. Med dette mener jeg at årsaken til at denne informanten ønsker å bruke mindre tid på prosjektet kan være interessant. Dette intervjuet var det siste intervjuet, så jeg mener jeg til tross for den korte tiden fikk tilfredsstillende informasjon på grunn av den erfaringen jeg hadde tilegnet meg.

Fem av intervjuene ble utført på kontoret til den enkelte informant og ett ble gjennomført i hjemmet hos intervjusubjektet. Dette var etter ønske fra meg, da hans bosted kunne gi meg mer kunnskap om nærmiljøet rundt Vosso. Intervjuene hadde kanskje en noe mer formell karakter da intervjuene var på arbeidsplassen i forhold til intervjuet som ble holdt hjemme hos informanten.

Jeg forsøkte å bruke en intervjuguide med et tematisk oppsett som var utarbeidet på grunnlag av problemstillingen. Alle informantene ble intervjuet med fokus på temaene i intervjuguiden, men på grunn av erfaringen jeg tilegnet meg og intervjusubjektenes ulike ståsted så fortonet intervjuene seg forskjellige. Dette er i tråd med teori om kvalitative intervjuer. Formålet mitt var å få best mulig oversikt over prosessen frem mot Vosso, ikke at alle intervjuene skulle være like.

Jeg brukte intervjuguiden derfor mer som en rettesnor der jeg forsøkte å få alle intervjusubjektene til å komme inn på de overliggende temaene, men ikke nødvendigvis få de samme spørsmålene.

Diktafon(pc), papir og penn ble benyttet for å samle informasjon i intervjuene og de ble deretter transkribert så ordrett som mulig. Ved å spille inn samtalen på en bærbar pc kunne jeg konsentrere meg om dynamikken i intervjuet fremfor å skrive ned alle

detaljene og få en oppstykket samtale. De visuelle aspektene ved intervjusituasjonen kom ikke med, men jeg har forsøkt å skrive ned det jeg opplevde som vesentlig i hvert intervju. Dette kan ha ført til at jeg har glemt noe, og noe kan ha blitt feiltolket.

Enhver transkripsjon fra en kontekst til en annen medfører en rekke vurderinger og beslutninger, noe som gjør at transkripsjonsteksten ikke er det samme som intervjuet, og mye informasjon kan bli endret og misforstått. Reliabilitet og validitetsproblemer vil oppstå. Detaljene i lydopptaket kan bli overhørt og emosjonelle faktorer ikke lagt merke til. Det er viktig at transkripsjonen er så nøyaktig som mulig, for å lette analysen. Et problem som oppstår i transkripsjonsprosessen er at jeg vil være farget av mine tanker og følelser om temaet. Med dette mener jeg at jeg i etterkant av alle intervjuene ikke vil kunne stille meg helt nøytralt til intervjusubjektenes meninger. Dette kan gjøre at transkripsjonen ikke er så objektiv og nøytral som den i teorien burde være. For å gjøre noe med dette, noterte jeg ned de følelsene jeg satt med etter hvert intervju og det inntrykket jeg hadde. I analysen har jeg forsøkt å unngå å ta sitater ut av sin sammenheng, og tilstrebet å få frem meningene til informanten slik de ser det ut fra sin kontekstuelle virkelighet.

Samarbeidet med SNF har vært viktig for å få tilgang til strategiske informanter og oppnå mer legitimitet blant de ulike aktørene i intervjuprosessen. Jeg var tydelig på at intervjuene ble gjennomført som en følgeevaluering av VRI Hordaland og at det også er min masteroppgave.

3.3 Refleksjoner rundt forskerens rolle

I den kvalitative forskningsprosessen oppstår det nært møte mellom forsker og informant (Thagaard 2002). Refleksivitet er evnen til å se betydningen av egen rolle i samhandling med deltakerne, de empiriske dataene, de teoretiske perspektivene og den informasjonen forskeren bringer med seg inn i prosjektet. I dette prosjektet gikk jeg inn i arbeidet uten noen form for forkunnskap om de ulike aktørene, VRI eller om problemet med Vossolaksen. Jeg fikk derfor ikke noe problem med å være forutinntatt, noe som gjorde min rolle lettere. Jeg tror at en annen forsker uten forkunnskap om emnet ville funnet frem til omtrent det samme som meg. Likevel kan det ikke utelukkes at andre forskere vil komme med alternative tolkninger.

Jeg opplevde positiv respons fra alle informantene og opplevde de som svært samarbeidsvillige. Det at jeg var en masterstudent, som i tillegg kom fra Hedmark, følte jeg kunne gjøre at informantene var meg overlegen, da de sitter med mye mer informasjon om temaet enn det jeg gjør. Likevel merket jeg lite av dette underveis i intervjuene, selv om det forekom. Et grunnleggende krav ved forskning er at det skal være intersubjektiv etterprøvbarehet. Med dette menes at det skal være mulig for andre forskere å etterprøve en forskers resultater i et gitt materiale. Ved hjelp av diktafon er mange av inntrykkene spilt inn og kontrollerbare.

Jeg spurte etter datamaskinen var avslått om det var noe mer informantene ville tillegge, men informantene følte alle at de hadde sagt nok. Det at jeg benyttet en bærbar pc til å ta opp samtalen, kan ha vært noe forstyrrende, i og med at en bærbar pc vises svært tydelig i rommet og derfor kan påvirke informantene til å bli mer tilbakeholdende med informasjon de ikke ønsker gjengitt. Likevel var det ingen av intervjusubjektene som påpekte dette. Mitt inntrykk var at pc-en ikke påvirket samtalen på noen merkbar måte. Fordelene ved å ta opp samtalen var større enn de negative effektene den kan ha hatt, slik jeg ser det.

3.4 Studiens overførbarhet

Overførbarhet er knyttet til om case-studiet også kan medvirke til økt teoretisk innsikt om et fenomen som kan benyttes i andre sammenhenger (Thagaard 2002). Overførbarhet som begrep innebærer gjenkjennelse med tanke på fortolkningen av data. Fortolkning er når forskeren tolker informanten, gjengir forståelsen, påpeker alternativ forståelse og knytter dette opp mot teori og modell. Denne undersøkelsen omhandler i hovedsak tre aktører og striden handler om fisk i en elv. Kunnskap fra denne konflikten kan benyttes i andre prosjekt der det er ulike aktører med insentiver til å samarbeide, men som likevel opplever samarbeidsproblemer av ulike årsaker.

Likevel kan det være visse særegenheter ved konstellasjonen rundt denne elva som vanskeliggjør overførbarheten. Ett eksempel på dette er enkeltpersoners personlige egenskaper, som kan være relativt unike og derfor vanskelig å overføre. Samtidig fyller hvert intervjusubjekt en rolle i den organisasjonen de representerer, og det kan derfor komme frem kunnskap om hvilke personlige egenskaper som er fordelaktige for å løse en konflikt som denne, og også være med på å skape fruktbare samarbeid. Politiske og

kontekstuelle forutsetninger for samarbeid er i stadig endring, noe som vil ha påvirket prosessen frem mot Vossolaugget. Om disse forutsetningene viser seg å ha vært betydningsfulle i prosessen frem mot Vossolaugget, kan det både sees på som en mulighet for endring, men samtidig en utfordring dersom den politiske kontekstuelle virkeligheten har endret seg.

3.5 Forskningsetiske prinsipper

Persondata skal være tilstrekkelig anonymisert i kvalitative undersøkelser. Jeg har forsøkt å unngå at enkeltpersoner skal bli identifisert så godt det lar seg gjøre. Det har bydd på utfordringer å holde den enkeltes meningsytringer anonymt i et så lite miljø der aktørene kjenner hverandre. De ulike informantene er ikke identifisert med navn, men ut fra hvilke interessegrupper de representerer.

Informert samtykke fra informantene til undersøkelsen er et viktig prinsipp i kvalitative undersøkelser. Dette innebærer at det skal være frivillig å delta i prosjektet og at de har samtykket til offentlig publisering. Det var derfor viktig å fortelle om formålet med prosjektet og hvordan informasjonen skulle benyttes. Alle informantene fikk en forespørsel om å bli med og de hadde mulighet til å trekke seg. Det er kun jeg som har hatt tilgang til intervjuene og transkripsjonene.

Dersom prosjektets mål og metoder bryter med allment aksepterte verdisyn, må dette bli tatt hensyn til. Dette kan være for eksempel om miljøhensyn ikke blir tilstrekkelig ivare tatt eller bryter med norsk lov. I dette prosjektet har det ikke vært noe problem å følge dette punktet, da det ikke på noen måte bryter med allment aksepterte verdisyn.

4. Analyse

4.1 Innledning

For å forstå hvordan et prosjekt som Vossolaugget kunne oppstå, og VRI Hordaland sin rolle i dette, er det viktig å få frem hvordan aktørene opplevde historien, konteksten og prosessen som ligger bak. Det har vært en lang prosess der aktørene har møttes i flere forum, før det ble et konkret samarbeid. MarinVest, Nordhordaland fiskehelsenettverk og Møteplass Marin Hordaland var forum som var avgjørende for at Vossolaugget skulle oppstå.

VRI koordinatoren, prosjektlederen for forprosjektet til Vossolaugget og informanten fra FoU er samme person. Øvrige informanter kommer fra grunneierne rundt Vosso, Hordaland fylkeskommune, Voss kommune, Voss klekkeri og oppdrettsnæringen.

Villfiskinteresser og villaksinteresser er samme interessegruppe.

4.2 Insentiver til samarbeid

4.2.1 Oppdrettsnæringen

Oppdrettsnæringen har mange insentiver for å inngå et samarbeid med FoU og villaksinteressene. Mange informanter har meninger og tanker om andre aktørers insentiver for å gå inn i Vossolaugget. Dette er interessant for å forstå hvordan aktørene så på hverandre. Det gir også et bedre helhetsbilde av situasjonen. Alle aktørene ønsker å fremstille sin interessegruppe på best mulig måte, noe som gjør at det ikke er tilstrekkelig å kun høre insentivene fra den informanten som kommer fra den spesifikke næringen. Informanten fra FoU sier om oppdrettsnæringens insentiver:

"Oppdrettsnæringen ser på Vossolaksen som viktig og prøver og vise hensyn til villaksestammen og vil ikke ha skylden for å ha utryddet en laksestamme."

Oppdrettsnæringen hadde nok både ideelle motiv, men også kommersielle motiv til å bidra i et samarbeid for å redde Vossolaksen. De kommersielle motivene var at forbedre sitt rykte ved å vise at de prøver å bidra med å rydde opp i eventuelle problemer de kan ha skapt. Dette kan igjen gjøre at opinionen, spesielt i områdene rundt oppdrettsanleggene, blir mer positive til oppdrettsnæringen. Dersom Vossolaksen kommer tilbake i vassdraget, vil det også ha uvurderlig markedsføringsverdi for

oppdrettsnæringen. En informant fra FoU nevner høy markedsføringsverdi som en av av oppdrettsnæringens viktigste insentiver til å redde Vossolaksen:

"Ikke tilfeldig at det ble Vossolaksen. Det er mange omkringliggende ting som har ført til at det ble den, mye på grunn av størrelsen og oppmerksomheten rundt Vossolaks ... Vossolaksen var en god merkevare å sette inn innsatsen på".

Ved å inngå samarbeid med FoU og andre næringslivsaktører vil det også være mulighet for å få ny kunnskap som kan bidra positivt for å løse utfordringene oppdrettsnæringen står ovenfor.

Informanten fra oppdrettsnæringen oppgir som et av motivene for å redde Vossolaksen at de har hjerte for villaksen. De så at de hadde kunnskap, teknologi og økonomiske midler som kan være verdifulle for å få Vossolaksen tilbake i vassdraget. Dette støttes opp av informanten fra Voss kommune:

"Oppdrettsnæringen så at tiltakene virket, og de ønsket å oppskalere forskningen til å bli et forvaltningmessig tiltak".

Samtidig har oppdrettsnæringen også vært nevnt som en av årsakene til at Vossolaksen nesten ble utryddet. Oppdrettsnæringen har flere oppdrettsanlegg i fjordene som Vosso renner ut i, noe som har ført med seg at lakselus og rømt oppdrettslaks har blitt et problem i vassdraget. I intervjuet med informanten fra oppdrettsnæringen sier han at egeninteressene av å unngå lakselus og rømminger er store. Det er et rent økonomisk tap for oppdrettsnæringen at laks dør som følge av lakselus eller at de forsvinner ved rømminger. Derfor vil de jobbe med å forbedre sine anlegg uavhengig av utviklingen til Vossolaksen.

Oppdrettsnæringen er en relativt ny næring som har opplevd stor vekst de siste tiårene. Det har vært mange oppdrettsfirmaer med ulik kultur, rutiner og tradisjoner. Det at de hadde investert mye kapital i anleggene og at det vil medføre store kostnader å flytte eller forbedre anleggene, er også en faktor som blir nevnt som medvirkende årsak til at de ikke nødvendigvis har vært så villige til å inngå et samarbeid tidligere.

En informant fra fylkeskommunen sier om oppdrettsnæringens motiver:

”oppdrettsnæringen ønsker å vise at de lytter og at de sannsynligvis er en bidragsyter som hjelpe til å marginalisere problemene de selv har skapt”.

Dette er en oppfatning flere informanter deler. Oppdrettsnæringen mener at overfiske, mulige endringer i havtemperatur og salting fra veier alle kan være årsaker til at laksen forsvant. Samtidig er de også svært klar over problemet med spesielt lakselus og rømt oppdrettslaks, og de forsøker å gjennomføre tiltak for å få bukt med dette. Oppdrettsnæringen føler nok at deres interesser ikke ble respektert og forstått. De mente at jakt og fiskeinteressene samt miljøorganisasjonene var med på å øke konfliktnivået ved at de forsøkte å skade oppdrettsnæringen i vassdraget. Dette mente oppdrettsnæringen ikke var konstruktivt og bidro til at lite skjedde. Et annet problem som ble påpekt var at de ikke ønsket å ta på seg skylden alene for at laksen har forsvunnet fra vassdraget, da det er svært usikkert hvorvidt det er lakselus eller om det er andre årsaker bak problemene.

Oppdrettsnæringen hadde sterke insentiver til å inngå et samarbeid for å redde Vossolaksen som følge av den negative publisitet som de har fått. Eventuell goodwill fra myndigheter som oppdrettsnæringen kan få gjennom et slikt prosjekt, vil også ha stor verdi.

4.2.2 Villaksinteresser

Villaksinteressene har både ideelle og kommersielle insentiver til å inngå i Vossolaugget. Elveeierne i Vossovassdraget, de som eier grunnen rundt elva, samt de som satt med fiskerettene, har alle et ønske om å få tilbake Vossolaksen. Her er det i hovedsak kommersielle mål. Turistnæringen har samme motiv. Jeger og fiskeforeningene ønsker å få tilbake laksen slik at de igjen kan fiske unik stor laks, altså et ideelt mål. Det er samtidig viktig å forstå at mange mennesker har føttene i mange leirer, og de har derfor både kommersielle og ideelle insentiver.

Voss klekkeri har edle motiv om å redde Vossolaksen, men de ansatte ønsker også å redde sin arbeidsplass ved å forbedre sine resultater. Resultatene var ikke tilfredsstillende i form av mengden tilbakevendende villaks til Vosso. Insentivene til å inngå et samarbeid med oppdrettsnæringen økte etter hvert som resultatene fra Voss klekkeri viste at villaksinteressene ikke klarte seg på egenhånd. Informanten fra fylkeskommunen sier om Voss klekkeri:

”Jeg er skeptisk til at folk driver med det samme år etter år og bedyrer den gode effekten av ting. Det er utslipp av flere hundre tusen yngel ... det er ikke nok å registrere 4 fisk. Det er ikke definisjonen på suksess”.

Her sier informanten at fylkeskommunen ikke var fornøyd med resultatene klekkeriet viste. Det var hos flere informanter en generell misnøye med de resultatene klekkeriet kunne vise til i form av tilbakevendende Vossolaks. Klekkeriet hadde derfor ikke så mye annet valg enn å se etter nye muligheter om de skulle ha noe håp om å få fortsatt støtte fra lokalmiljøet.

Elveiere, grunneiere og de med fiskerettene har lenge sett på oppdrettsnæringen som den slemme ulven som har ført til at Vossolaksen har forsvunnet. De hadde heller ikke noe hast i å bidra til et samarbeid med oppdrettsnæringen, da de lenge regnet med at laksestammen ville komme tilbake av seg selv. De mente også at oppdrettsnæringen var svært lite interessert i et samarbeid og en diskusjon omkring utfordringene Vossolaksen opplevde.

Miljøinteressene som også er involvert har som motiv at de ønsker å beholde det biologiske mangfoldet og unngå at en biologisk art skal forsvinne. Oppdrettsnæringen mener at mange av miljøinteressene var konstruktive samtalepartnere som bidro med kunnskap og gode diskusjoner. Det var derfor, til tross for konflikten, en interesse fra oppdrettsnæringens side om å samarbeide med miljøinteressene. Dette kan også skyldes at informanten fra oppdrettsnæringen har en faglig bakgrunn som gjør at han har stor forståelse for miljøinteressene.

4.2.3 Myndigheter og FoU

Fylkeskommunens ståsted var at de ønsket å få tilbake den biologisk unike Vossolaksen som de har et ansvar for, samt også skape en næring rundt den. VRI Hordaland har som satsingsområde i Hordaland sektorene olje og gass, marin og reiseliv. Marin og reiseliv er begge relevant i Vossoregionen, og dette prosjektet passet derfor godt for å få VRI midler. Kommunene i tilknytning vassdraget har kommersielle motiv, men de har også en plikt om å ta vare på det biologiske mangfoldet i regionen. Informanten fra Voss kommune sier om insentivene til å del ta i Vossolauget:

”Turisme, reiseliv og Vossolaksen som biologisk art er det som er utgangspunktet. Vossolaksen er en symbolart, et ikon, som vi har et ansvar å ta vare på.”

”Vi så på det å gå inn i samarbeidet som veldig fruktbart”

Forskerne på sin side har som hovedfokus å finne nye resultater og produsere publikasjoner. Vossovassdraget og problemene som har oppstått er fra et forskingsståsted svært interessant. Det har derfor vært gjort mye forskning, men det har vært få midler til å gjennomføre tiltak som følge av denne forskingen. Det at forskere mangler gode insentiver og midler til å komme med tiltak kan ha vært en medvirkende årsak til at det har vært mye forskning, men få praktiske resultater av forskingen. Ved å inngå et samarbeid med andre aktører om å redde Vossolaksen, kan det komme ny forskning og resultater som følge av dette. En informant fra FoU forteller om forskernes insentiver knyttet til Vossolaugget:

”forskningsmessig er det voldsomt interessant ... alle disse tiltakene både på kultiveringssiden, drive overvåkning og følgeforskning, og også de tiltakene som næringen selv gjør, gjennom disse prosessene skapes forum for å treffes og diskutere disse tingene”.

Her viser han stor entusiasme overfor Vossolaugget og forteller om de spennende mulighetene dette prosjektet kan føre til for forskerne i regionen. Vossolaugget har tydelig stor støtte fra FoU, og det kan nok være at det fra forskernes ståsted har vært en irritasjon over å ikke kunne videreføre forskingen i Vosso til praktiske tiltak tidligere.

Både oppdrettsnæring, villfiskinteresser og FoU hadde stor interesse av å inngå et samarbeid med hverandre. Likevel var det utfordringer som gjorde at et samarbeid ikke kom tidligere. Det er interessant å fokusere på hva utfordringene handlet om, for å vite hva VRI Hordaland kan ha bidratt med i prosessen med å skape Vossolaugget.

4.3 Utfordringer i samhandlingen

I følge Gulbrandsen og Larsen (2000) er det et stort gap mellom kunnskapsinstitusjoner og næringslivet. Det er også en utbredt oppfatning at det er dårlig samarbeid mellom oppdrettsnæringen og villaksinteressene i Hordaland. Det var mange utfordringer knyttet til samhandlingen mellom aktørene som etter hvert gikk sammen om Vossolaugget. Det var tydelig at det var mangel på kommunikasjon med hverandre som de fleste informantene påpeker som den største utfordringen til hvorfor et konkret samarbeid om å redde Vossolaksen ikke skjedde på et tidligere tidspunkt. Informanten fra oppdrettsnæringen sier:

"Villfiskinteressene var mange og er en heterogen gruppe som ikke gjorde noen forsøk på å samarbeide med oppdrettsnæringen".

Her sier han at konflikten var fastlåst blant annet som følge av at villfiskinteressene ikke kom med noe initiativ til samarbeid. Villfiskinteressene kom med uttalelser der oppdrettsnæringen ble fremstilt som den "stygge ulven" som ikke ønsker noe samarbeid. Dette var ikke riktig slik han så det. Det er tydelig at denne kritikken ble opplevd som urettmessig og lite konstruktiv fra oppdrettsnæringens ståsted.

Med en "heterogen gruppe", mener han at det er svært mange aktører som inngår i begrepet "villfiskinteressene". Dette opplevde oppdrettsnæringens representant som en stor utfordring i prosessen med å få til et samarbeid. Det er slik at oppdrettsnæringen på sin side også består også av mange ulike oppdrettsfirmaer. "Villfiskinteressene" og "oppdrettsnæringen" er derfor en forenkling av konflikten.

Det er mange ulike interessegrupper, med ulik kultur og ingen felles styring, som inngår i "villfiskinteressene" og i "oppdrettsnæringen". Dette vanskeliggjorde nok et konkret samarbeid om å redde Vossolaksen. Det var en stor administrasjonsjobb med å få samlet aktørene, og dette var en faktor som hindret et eventuelt samarbeid fra å skje tidligere.

"Oppdrettsnæringen har jeg tidligere opplevd som arrogant cowboy næring som ikke har ønsket noe samarbeid".

Informanten fra Voss klekkeri sier her at det var oppdrettsnæringen som hindret samarbeidet. Med "cowboy næring" mener han at det var en næring som i stor grad klarte seg selv uten å bry seg om omverdenen. Denne informanten er også med i Jeger og fiskeforeningen i Voss, som også er en av initiativtakerne til Voss klekkeri. Dette kan tyde på at oppdrettsnæringen verken har ønsket et samarbeid med Voss klekkeri eller Jeger og fiskeforeningen tidligere.

Det var nok også slik at Voss klekkeri lenge trodde at de skulle klare seg uten noe samarbeid med oppdrettsnæringen. Dette kan ha gjort at konflikten forsterket seg, ved at villfiskinteressene ikke så på oppdrettsnæringen som en nyttig samarbeidspartner, men heller en trussel.

Oppdrettsnæringen ble kanskje også opplevd som ekstra truende og arrogant som følge av den store veksten av oppdrettsanlegg i fjorden, samtidig med at villaksenæringen

rundt Vosso opplevde brå nedgang. Rømt oppdrettslaks og lakselus er to trusler som er enkle å få øye på, og det var derfor lett å legge skylden på oppdrettsanleggene i fjorden for at Vossolaksen forsvant. Som informanten fra Voss klekkeri sier:

”Oppdrettsnæringen er vår samarbeidspartner, men også vår største fiende... de må løse sine egne problem”.

Han viser her til den tidligere konflikten som har vært mellom villaksinteresser og oppdrettsnæringen. I dette utsagnet ligger det implisitt at oppdrettsnæringen er hovedårsaken til den høye dødeligheten av Vossolaks. Samtidig tolker jeg det slik at Voss klekkeri føler de er nødt til å samarbeide med oppdrettsnæringen for å nå målet om å få tilbake Vossolaksen. Klekkeriet er avhengig av å vise til gode resultater om de skal fortsette å eksistere. Det at de ser på oppdrettsnæringen som en fiende, tyder på den store konflikten som ligger latent, og som førte til utfordringer i form av et samarbeid.

”Uten grunnleggende forskning og bidrag fra forskningsmiljøene så hadde det ikke vært noen oppdrettsnæring her til lands”.

FoU informanten mener at de har vært viktige for oppdrettsnæringen. FoU har lenge jobbet med Voss klekkeri og i Vosso, men de har ikke alltid følt at samarbeidet med oppdrettsnæringen har vært like bra. Dette forsterker inntrykket om at oppdrettsnæringen ble sett på som arrogant og at det var mangel på dialog mellom aktørene, altså for stor avstand mellom FoU og næringslivet. Generelt er mitt inntrykk at det var stor avstand og en skjult konflikt mellom FoU og næringslivet i Hordaland. Med skjult konflikt mener jeg at konflikten aldri kom til overflaten, men at det likevel var hindringer i veien i form av mangelfull kommunikasjon. En grunneier rundt vassdraget sier om FoU:

”De (kunnskapsinstitusjonene) tok seg til rette i vassdraget uten å ta hensyn til eller spørre grunneierne langs vassdraget. Dette provoserte”.

Her påpeker en grunneier i utsagnet over at det var dårlig dialog mellom FoU og grunneiere, noe som førte til irritasjon. Det at forskerne ikke kom med noen konkrete tiltak som fikk Vossolaksen tilbake i elva, forsterket nok irritasjonen. Informanten fra fylkeskommunen støtter opp om dette, og viser til hovedproblemet:

”Det har ikke vært penger i systemet til å ta fatt i prosjektene. Dette har irritert bøndene langs elva. Det kom aldri noe ut av forskingen. Var stor villighet for å drive forskningsaktivitet, men det var aldri midler til å ta et grep. De(FoU) spurte ikke engang om lov til å ta seg til rette i elva, noe som førte til irritasjon”.

Hadde FoU vært bedre på å kommunisere med grunneierne, ville nok denne konflikten blitt mindre. Det at det ikke var midler til å videreføre forskingen i konkrete tiltak som fikk Vossolaksen tilbake i vassdraget, irriterte nok både bøndene, men også forskerne.

Denne konflikten mellom FoU og grunneierne i vassdraget viser kompleksiteten med å få samlet alle aktørene til et felles konkret samarbeid. Det var mange små og større konflikter som følge av lite dialog mellom aktørene.

Informanten fra oppdrettsnæringen viser kanskje til et viktig poeng med samhandlingsproblemene når han nevner villfisknæringen som en heterogen gruppe. Det kan ha manglet en målrettet dialog internt hos villfiskinteressene, noe som gjorde oppgaven med å inngå et samarbeid med dem stor. Det at villfiskinteressene består av mange aktører med ulike meninger, arbeidsmetoder og mål, ble opplevd som en utfordring for oppdrettsnæringen når det gjaldt å inngå et konkret samarbeid.

”Bøndene håpet på mirakelet, det var holdningen, særlig hos de med fiskerettene. De var heller ikke villige til kamp”.

Informanten fra fylkeskommunen nevner i utsagnet over, i likhet med flere andre informanter, at bøndene ble opplevd som passive. Det var lenge en tro fra bøndenes side om at Vossolaksen skulle komme tilbake av seg selv, og at det derfor ikke var nødvendig å inngå i et samarbeid med andre aktører rundt vassdraget for å redde Vossolaksen. Denne passiviteten gjorde at bøndene ble opplevd som noe vanskelig å samarbeide med.

Alle utsagnene har til felles at de viser utfordringer knyttet til kommunikasjon, i første rekke mangel på dialog. Geografisk nærhet mellom aktørene var ikke tilstrekkelig for at et samarbeid skulle finne sted. Den sosiale avstanden var stor, noe som medførte utfordringer med å skape samarbeid.

Språkbruken aktørene brukte om hverandre, var en faktor som ble nevnt som en av årsakene til at et samarbeid ikke fant sted tidligere. Språket var i følge flere av informantene preget av lite nyansering og bombastiske ytringer om hverandre. Etter

hvert som konflikten eskalerte i omfang som følge av språkbruket, førte det til at den sosiale avstanden mellom aktørene økte i regionen. Oppdrettsnæringens informant sier om språkbruken og situasjonen:

"Alle sto i hver sin skyttergrav og skjøt på hverandre. Dette var lite konstruktivt".

Her gir han et godt bilde av situasjonen slik jeg har forstått den. Dette utsagnet viser også at oppdrettsnæringen ser at de hadde bidratt til eskalering av konflikten gjennom språket aktørene brukte om, og til, hverandre.

Denne konflikten gikk så langt at det er relevant å bruke begrepet fastlåsing om situasjonen før MarinVEST kom i 2003. De ulike aktørene fikk ikke ny kunnskap av hverandre som kunne løse problemene som hadde oppstått. Stiavhengighet i forhold til kunnskap og kultur var hovedproblemet. Hver enkelt aktør hadde lenge nådd sine mål ved å være uavhengige av hverandre, men dette var ikke lenger tilstrekkelig om Vossolaksen skulle ha noe håp om å bli reddet.

Årsaken til at de ikke samarbeidet var sprik i både holdninger, språk og interesser. Det var intet forum de kunne møtes i og diskutere. Fokuset hos aktørene var å finne en syndebukk for at Vossolaksen forsvant. Ingen ønsket å ta initiativet til å forsøke å redde Vossolaksen eller forbedre tiltakene som allerede var gjennomført. Grunnen til at ingen ønsket å ta initiativ kan ha vært fordi dette ville være implisitt å innrømme del-skyld for at Vossolaksen forsvant. En informant fra fylkeskommunen kommenterer om årsaken til at det ikke kom noe initiativ fra oppdrettsnæringen tidligere:

"For oppdretterne å si ja til noe sånt er å si at: vi har skyld i dette her".

Dette var nok like relevant for flere av villfiskinteressene også, da overfiske blir nevnt som en mulig årsak til tilbakegangen. Det var altså en konflikt som var preget av mangel på dialog mellom aktørene, men som var grunnet i en sterk uenighet i skyldspørsmålet. Fokuset hos alle aktørene lå hele tiden på hvem som hadde skyld i problemene Vossolaksen opplevde, ikke på mulighetene de hadde dersom de samarbeidet. Dette fokuset på konflikt, fremfor problemløsning, gjorde at prosessen lenge var fastlåst.

4.4 Fra MarinVEST til Vossolaugget

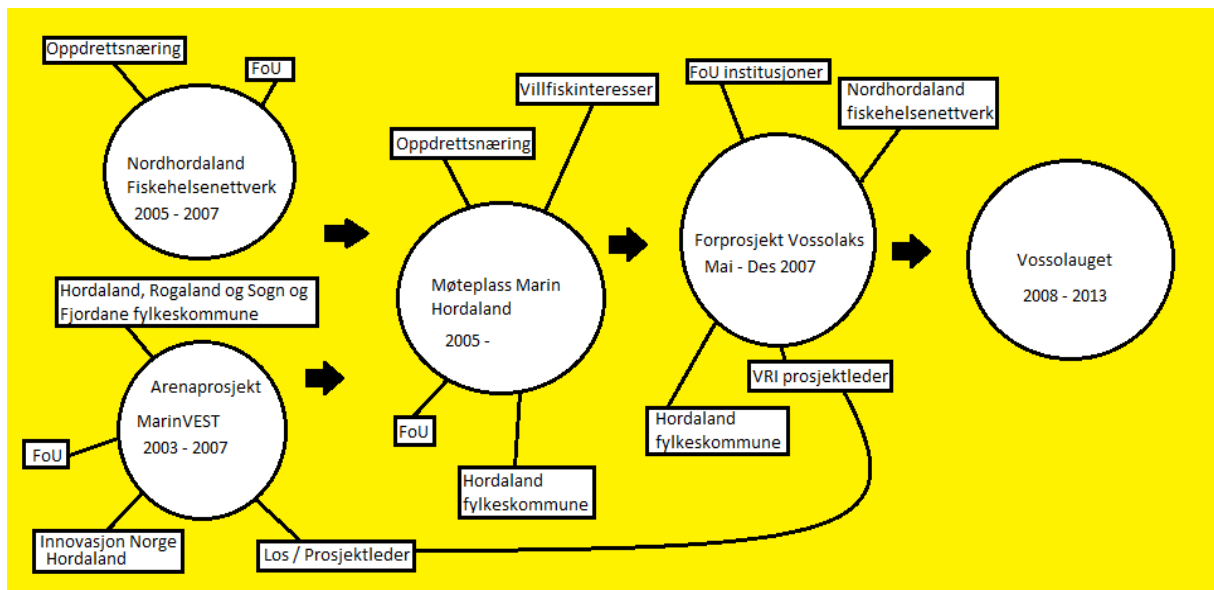
4.4.1 Møteplassenes betydning

Det er tydelig ut fra utsagnene til de ulike informantene at det lenge var lite kommunikasjon mellom aktørene rundt Vosso, og at dette bidro til å forsterke konflikten. Det at de ulike aktørene i 2003 møttes i samme forum og fikk snakket sammen, var slik jeg ser det starten på prosessen frem mot Vossolaugget. Dette forumet bidro til å øke forståelsen om at alle hadde noe å bidra med og at de har felles interesser av å samarbeide. Vossolaugget er et resultat av langsiktig relasjonsbygging og flere møteplasser, der prosessen begynte allerede i forkant av MarinVEST i 2003, altså 5 år før Vossolaugget kom som et konkret resultat. En informant fra FoU sier om forumenes rolle:

"Gjennom de ulike forumene som aktørene møtes vil dialogen og forståelsen for de felles utfordringene og standpunktene som ligger der, øke forståelsen. Språket og måten å uttrykke seg på blir endret".

Dette utsagnet fra VRI koordinatoren viser arbeidsmetoden han har brukt for å skape dialog og samarbeid mellom aktørene rundt Vosso. Endring i språkbruk mener han, i likhet med informantene fra oppdrettsnæringen, Voss kommune og grunneierne, var viktig for å legge til rette for en dialog. Dette er et viktig funn, som var avgjørende i prosessen for at et konkret samarbeid skulle finne sted flere år senere.

I figuren under er det en oversikt over de ulike forumene som ligger bak Vossolaugget, kronologisk fra venstre mot høyre. Legg merke til at prosjektlederen i forprosjektet før Vossolaugget, også har jobbet som Los i MarinVEST. Arbeidsmetoden med å samle aktørene og jobbe med å endre språket før MarinVEST i 2001-2003, fikk derfor et konkret resultat i form av Vossolaugget i 2008.

Figur 4 Fra MarinVEST til Vossolaugget

Aktørene som deltok i Nordhordaland Fiskehelsenettverk og MarinVEST møttes i 2005 i samme forum, Møteplass Marin Hordaland. Ut av dette forumet kom Forprosjekt Vossolaks og det igjen førte til det konkrete prosjektet Vossolaugget. Informanten fra FoU beskriver selv prosessen slik:

”VRI i seg selv bidrar med noen ressurser for å gjøre koblinger ... VRI er midler som skal brukes til å øke samarbeidet mellom industri og forskning, trekke inn forskningsmiljøene for å styrke dette arbeidet. I den innledende fasen var jeg i ett Arena prosjekt som heter MarinVEST som for så vidt har de samme hensiktene som tildels VRI, nemlig å øke samarbeidet mellom forskning og næring. Helt i starten da jeg var med på å initiere dette her, så jeg at: kunne vi få til noe her var det å få et samarbeid mellom forskning, næring og forvaltning av villaksinteresser. Sånn sett var tiden jeg brukte helt initielt før vi fikk finansiering til Vossolaugget helt sentralt for å skape et samarbeid. I denne initieringsfasen ble Marin Vest avsluttet. Så kom VRI opp som jeg ble involvert i. Det var avgjørende for min inntreden i dette her at det var finansiering på forarbeidet gjennom VRI og MarinVest.”

Her setter han Arena og VRI Hordaland i sammenheng. Han mener at begge hadde en viktig rolle i prosessen frem mot Vossolaugget. MarinVEST blir nevnt som det første forumet der aktørene møttes. Han har ut fra sin rolle sterke insentiver til å vise at Arena og VRI Hordaland har en viktig rolle i prosessen. Virkemidlene han har tilgjengelig for å skape et samarbeid mellom næringsliv og FoU, er blant annet å legge til rette for felles

forum. VRI koordinatoren er finansiert gjennom VRI Hordaland, og han har egeninteresse av å få frem at han lykkes i sitt arbeid. Mitt inntrykk er at sitatet over er sammenfallende med det inntrykket jeg har fått fra de andre informantene om hans rolle. Dette støtter opp om at VRI Hordaland og Arena har hatt en viktig rolle i prosessen frem mot Vossolaugget.

4.4.2 MarinVEST

MarinVEST var et Arena prosjekt som ble igangsatt i 2003 og avsluttet i 2007. Intensjonen var å styrke den marine klyngen på Vestlandet. Arena var, i likhet med VRI Hordaland som kom senere, et offentlig virkemiddel etter trippel heliks modellen, og hadde mye av de virkemidlene i innovasjonssystemet.

MarinVEST sine aktiviteter handlet i første rekke om å utvikle møteplasser og initiere utviklingsprosjekter. MarinVEST initierte Møteplass Marin Hordaland (Jakobsen, Aarset & Rokkan 2007).

MarinVEST var organisert slik at det var "loser" som fungerte som prosjektledere for forprosjektene. Dette var personer som hadde spesielle nettverk, kunnskap og erfaring som gjorde at de nådde frem til mange ulike aktører. De fungerte på samme måte som VRI koordinatorene gjør i dag. En søknad om støtte til et prosjekt var som regel sluttproduktet i losens arbeid med bedriften. Erfaringen losene gjorde var at bedriftene trengte å bli dyttet litt fremover for å definere og beskrive det aktuelle utviklingsprosjektet. Jobben til losene i MarinVEST utviklet seg etter hvert til å omhandle samarbeid mellom mange bedrifter, forskningsinstitusjoner og andre aktører gjennom etablering av nettverksprosjekter.

4.4.3 Nordhordaland Fiskehelsenettverk

Oppdrettsnæringen i Nordhordaland stiftet våren 2005 Nordhordaland Fiskehelsenettverk. Hovedmålet var å få oversikt og kontroll over lusesituasjonen i området. Ideen til Nordhordaland Fiskehelsenettverk kom fra Hardanger Fiskehelsenettverk som var et lakseprosjekt i Hardangerfjorden. Oppdrettsnæringen fikk gjennom dette forumet samarbeidet om utfordringene de sto ovenfor. En informant fra FoU sier om dette forumet:

"Fiskehelsenettverket var en dynamo for å skape dialog og få frem hva forskningsmiljøene jobbet med".

FoU og oppdrettsnæringen møttes altså gjennom dette forumet for å se på hva de felles kunne bidra med for å løse utfordringene med spesielt lakselus. Dette forumet gjorde at FoU informanten knyttet til seg kontakter som senere ble samlet i Møteplass Marin Hordaland.

4.4.4 Møteplass Marin Hordaland

Møteplass Marin Hordaland var et regionalt, uformelt og kontaktskapende forum der oppdrettsnæring og forskning og utviklingsaktørene møttes for å utveksle synspunkt. Det var et forum som fant sted 4 ganger i året, med ulike tema. Formålet med forumet var å skape kommunikasjon mellom forskning, villaksinteresser, næringsliv og myndighetene. Agendaen i dette forumet var å synliggjøre det sterke forskningsbaserte marine miljø i Bergen og Hordaland. Det var i ett av disse møtene som temaet "Vossolaksen – kjempen som forsvant" kom i fokus. Her fikk oppdrettsnæringen servert data som viste hvor alvorlig problem Vossolaksen opplevde. Samtidig fikk oppdrettsnæringen også informasjon om at de kunne være en medvirkende faktor til problemet og at det vil være en stor fordel om de kunne bidra til å forsøke å redde Vossolaksen. Om dette møtet sier informanten fra FoU:

"Oppdrettsnæring, villaksinteresser, forvaltning og forskningsmiljø hadde en livat kveldsften, men der oppdrettsnæringen etter å ha fått presentert dataene på at tiltakene hadde hittil hatt liten effekt, gikk inn på bakrommet og spurte om det var noe de kunne bidra med".

Her kommer det frem at det er oppdrettsnæringen som tok initiativet til et konkret samarbeid om å redde Vossolaksen, ved å spørre om hva de kunne bidra med. Dette bekreftes også av flere andre informanter. Det ble så igangsatt et forprosjekt for å se på hvilke aktører som kunne være interessert i å ta del i et prosjekt, og hva de kunne bidra med.

4.4.5 Vossolauguet

I mai 2007 ble et forprosjekt med mål om å etablere tiltak som kan bringe Vossolaksen startet, der prosjektlederen kom FoU/VRI Hordaland. Dette forprosjektet var finansiert av VRI Hordaland og Hordaland fylkeskommune. En informant fra Hordaland fylkeskommune sier:

"Fylket må peke seg ut 2 eller 3 satsningsområder. Det var naturlig å velge tre av de satsingene som ligger i regionalt utviklingsprogram. Det er olje og gass, marin og reiseliv. Her var det et prosjekt med et betydelig næringspotensiale som var sterkt forankret i både reiseliv og marin. Vi ga de første 900.000 til et forprosjekt som fikk synliggjort behovet. Dette førte til en trippel heliks effekt, der Hordaland fylkeskommune og Voss kommune samarbeidet med FoU og næringslivet. Dette med å gjøre ting så interessante at de tre aktørene kommer sammen, det har en tendens til å kaste av seg ... Det er noe som aldri går ut på dato. Vi sitter ofte helt forskjellig til. Vi (myndigheter) har ofte virkemidlene, altså pengene, og arenaene, vi kan ikke komme lenger enn der. Så de som altså er aktørene, på arenaene, det er altså FoU og næringsliv. Så da er det det med å koble, og det er det vi gjør her også, det å gjøre arenaene så interessant at de tre kommer sammen."

Her kommer det frem at informanten fra fylkeskommunen har stor tro på trippel heliks samarbeid, og at fylkeskommunen mener at de var viktige i prosessen, både gjennom VRI Hordaland, men også med direkte økonomisk støtte. Myndighetene hadde altså en viktig rolle i dette forprosjektet ved å tilrettelegge for samarbeid mellom næringslivsaktørene og FoU. Dette er i tråd med det myndighetenes rolle skal være i trippel heliks 3 modellen. Han sier implisitt i utsagnet over at VRI Hordaland, sammen med fylkeskommunen, lykkes i sin rolle med å tilrettelegge for samarbeid mellom FoU og næringslivet. Som representant for fylkeskommunen og som en viktig person i utdeling av økonomiske midler, har han insentiver for å nevne myndigheter som viktige i prosessen. Det er tydelig at han mener ressursene som er brukt på innovasjonstilretteleggingstiltak har vært viktige, og riktige.

Prosjektlederen i forprosjektet, VRI koordinatoren, sier selv om denne delen av prosessen:

"Jeg ble spurt om å kjøre et forprosjekt for å utrede og planlegge det som etter hvert ble Vossolaugget. Her var det en del ressurspersoner som ble kontaktet både fra næring og forskningssiden, og vi gikk runder med forvaltninger, for de er sentrale, slik som fylkesmannen og direktoratet for naturforvaltning, og vi undersøkte om det var mulig å starte et prosjekt som vi skisserte det med utvidelse av voss klekkeri og merdanlegget i Evanger. Vi fikk det til, og de var da kanskje så fornøyd med meg at de spurte om jeg ville være prosjektleder for Vossolaugget".

Her sier han selv at han hadde en viktig rolle i forprosjektet, og at det var mange som ble kontaktet for å se hvilke ressurser som lå i regionen. Han har som ansatt i VRI Hordaland insentiver til å vise til gode resultater av sitt arbeid, ved å fortelle om den sentrale funksjonen de har hatt i prosessen frem mot Vossolaugget. Dette sier han også selv i intervjuet. Historien han forteller her, støttes opp om av andre informanter med oversikt over prosessen.

Da forprosjektet var ferdig i november 2007 presenterte prosjektlederen et konkret prosjekt som mange sentrale aktører ønsket å delta i. Dette prosjektet fikk navnet Vossolaugget, og oppdrettsnæringen tok en stor del av ansvaret med å finansiere dette prosjektet. Den samlede finansielle rammen ble bestemt til 11,5 millioner NOK. VRI koordinatoren var etter forprosjektet ferdig i sin rolle finansiert av VRI midler, men fikk jobben som prosjektleder i Vossolaugget. Dette viser at han var svært godt likt og hadde stor tillit hos aktørene som hadde deltatt i prosessen frem mot Vossolaugget. Om prosessen fra forprosjektet frem mot Vossolaugget han:

”Det har vært voldsom entusiasme, har ikke dukket opp noen store hickups underveis som har vært konfliktdrivende”.

Dette utsagnet viser den store endringen som har skjedd i forholdet mellom oppdrettsnæringen, villfiskinteressene og FoU. I løpet av tiden fra MarinVEST i 2003, frem mot Vossolaugget i 2008, har forholdet mellom aktørene endret seg fra å være konfliktfylt og destruktivt, til å bli positivt og entusiastisk. Informanten fra fylkeskommunen sier følgende om Vossolaugget:

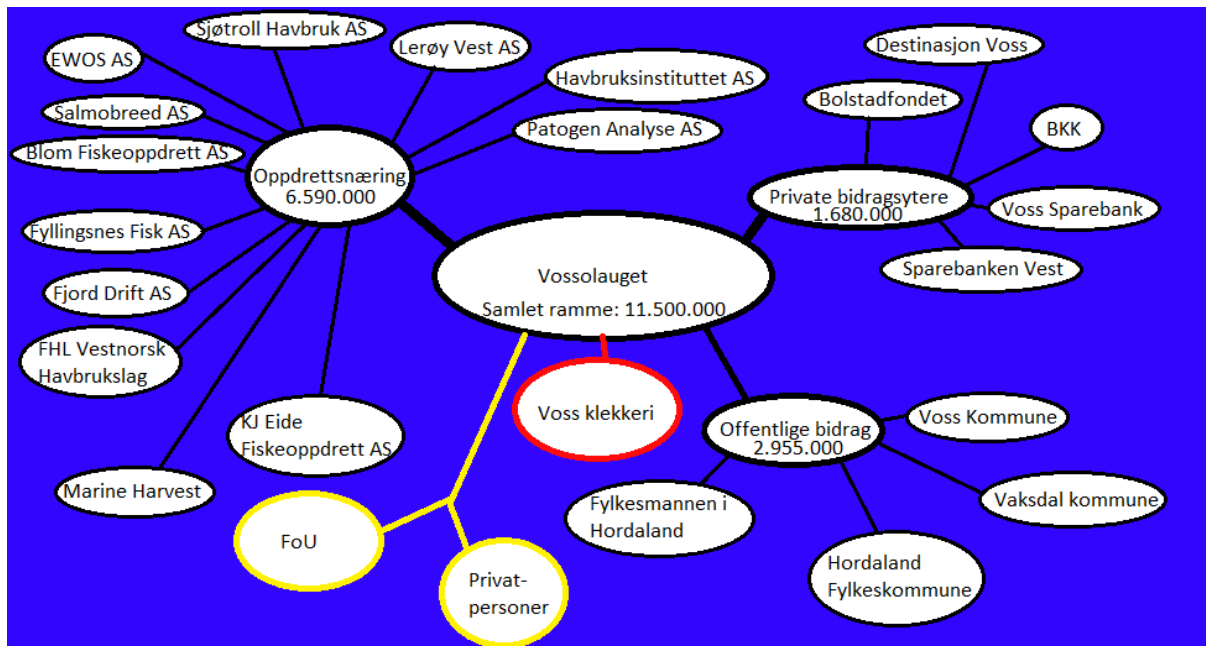
”Samarbeidet har fungert bra. Det var to ulike innfallsvinkler, oppdrettsinteressene på sin side og villaksinteressene som var opptatt av villaksens ve og vel. To forskjellige utgangspunkt, men likevel har vi klart å samarbeide.”

Han støtter også opp om inntrykket av at Vossolaugget er et samarbeid preget av optimisme, og at det oppleves som fruktbart. Informantene fra Jakt og Fiskelaget i Voss, Voss kommune, Voss klekkeri og oppdrettsnæringen har samme inntrykk.

”Vossolaugget har også tilført oss mye kunnskap” Informant fra Voss klekkeri.

”Så langt har samarbeidet vært veldig fruktbart” Informant fra oppdrettsnæringen.

Informantene viser nå større forståelse om hverandres interesser enn tidligere, og de synes at alle aktørene bidrar på en god måte. Klekkeriet er svært fornøyd med samarbeidet med oppdrettsnæringen, der oppdrettsnæringen har bidratt med både kunnskap og konkret oppgradering av anlegget. Det er tydelig at dialogen mellom aktørene for tiden er svært god som følge av dette vellykkede samarbeidet. Det er knyttet stor spenning til om Vossolaugget faktisk kan bidra til å få Vossolaksen tilbake i vassdraget. Flere aktører mener at Vossolaugget uansett har vært en fin start for å skape samarbeid på tvers av gamle konfliktlinjer.

Figur 5 Aktørene i Vossolaugget

Denne figuren viser alle aktørene som deltar i Vossolaugget. I tillegg til aktørene som bidrar med økonomisk støtte er det også FoU og privatpersoner som bidrar. Disse bidrar med kunnskap, utstyr, tomter og arbeidskraft. Voss klekkeri har daglig drift av prosjektet.

4.5 Enkeltpersoners betydning

Mange personer har gjort en viktig jobb i prosessen som førte til Vossolaugget, men særlig to personer blir nevnt som avgjørende: VRI koordinatoren og informanten fra oppdrettsnæringen. De synes å ha vært katalysatorene som har fått prosjektet i gang. Informanten fra Voss kommune sier:

"Jeg tror prosjektlederen med den rollen han har hatt, har vært gull verdt, han har i alle fall hatt et godt samarbeid med oppdrettsnæringen og oss. Han har klart og få frem det samarbeidet. Samtidig er også informanten fra oppdrettsnæringen veldig oppriktig og interessert i et samarbeid."

Samtidig sier han om VRI Hordaland sin rolle:

"Jeg har ikke merket noe spesifikt til VRI Hordaland".

Det er interessant å høre at han mener VRI koordinatoren har vært viktig, og at han omtaler han som "prosjektlederen". Samtidig sier han at han ikke vet hva VRI Hordaland har bidratt med i prosessen. Det samme sier også representanten fra grunneierne i Voss. Det er tydelig at alle ikke vet hvem som finansierer prosjektlederen, og at VRI Hordaland derfor har vært noe usynlig for enkelte. VRI Hordaland har derimot vært svært synlig i form av prosjektlederen, noe som gjør at jeg tolker det som at disse informantene også mener at VRI Hordaland har vært synlig. Det at prosjektlederen har blitt opplevd som avgjørende i prosessen frem mot Vossolaugget, viser at VRI Hordaland har vært indirekte svært synlig hos alle aktører.

Det virker som det er en enighet om at mediatorfunksjonen var avgjørende for at et samarbeid kunne bli vellykket. Mediatoren er i Vossolaugget tilfelle prosjektlederen for forprosjektet og den som senere fikk den samme jobben i Vossolaugget. Han har bakgrunn fra oppdrettsnæringen og fra de offentlige forskningsmiljøene. Han er god til å snakke med de ulike aktørene i tilknytning vassdraget og å skape forum der de møtes med mål om å skape en ny fremtid, uten at de trenger å være enige om årsakene. VRI koordinatoren var sentral i både Marin Vest, Møteplass Marin Hordaland og i forprosjektet til Vossolaugget. Han hadde hele tiden som mål å skape et bedre samarbeidsklima mellom forskning og næring, oppdrett og villfisk, og lyktes med dette.

Informanten fra Voss kommune sier om VRI koordinatorens rolle i prosessen:

"Han har jobbet litt sånn i mellom. Han har vært knyttet inn mot næringen i mange sammenheng, men han er jo fra universitetet, har vært en katalysator og en dyktig person som har kommunisert med begge sider. Det har vært avgjørende for at dette har lyktes".

Informanten fra Voss kommune legger vekt på at VRI koordinatoren har vært dyktig å kommunisere med både oppdrettsnæring og villaksinteresser. Det er tydelig at kommunen er fornøyd med det arbeidet han har gjort. VRI koordinatoren får også mange fordelaktige ord fra informanten i Hordaland fylkeskommune:

"Prosjektlederen for Vossolaugget er en viktig person i dette her. Han tror jeg må si at betydd mye. Ivrig kar. Flink som lim i sånne organisasjoner."

Informanten fra grunneierne rundt Vosso har også kun positive ord å fortelle om VRI koordinatoren:

"Han har vært en veldig viktig person som sitter litt i mellom."

Alle disse utsagnene viser at det er stor enighet om at han har hatt en svært viktig rolle i prosessen, og at han har et godt forhold til både villaksinteresser og oppdrettsnæringen, i tillegg til FoU som han selv representerer. Det at han oppfattes som "lim", og "sitter litt i mellom", viser at han lykkes i rollen med å hjelpe aktørene til å samarbeide. Dette er i tråd med det som skal være rollen til myndighetene i trippel heliks modellen.

Den andre personen som har vært sentral i prosessen frem mot Vossolaugget, er informanten fra oppdrettsnæringen. Han blir av flere nevnt som svært viktig, da han har kommunisert svært godt med de ulike aktørene i Vosso, samtidig som han har fått god støtte innad i oppdrettsnæringen. Han ble senere valgt som styreleder i Vossolaugget. Dette viser at han har tillit, men også at oppdrettsnæringen ønsker å styre prosessen videre, noe som er forståelig ut fra de betydelige midlene oppdrettsnæringen har bidratt med.

Det å få oppdrettsnæringen rundt Vosso, representert ved tolv ulike selskaper i Vossolaugget, samlet om et konkret felles prosjekt, var en utfordring som han løste særdeles godt. Dette støttes av informanten fra FoU:

"Informanten fra oppdrettsnæringen har vært med fra starten og har hatt en stor jobb med å samle oppdrettsnæringen".

Han har i tillegg bidratt til å endre holdningen villfiskinteressene har hatt til oppdrettsnæringen. Det at han ble opplevd som oppriktig og interessert i å redde Vossolaksen, samtidig som han var rett fram og ærlig, bidro til å senke konfliktnivået. Informanten fra Voss kommune sier om oppdrettsnæringen:

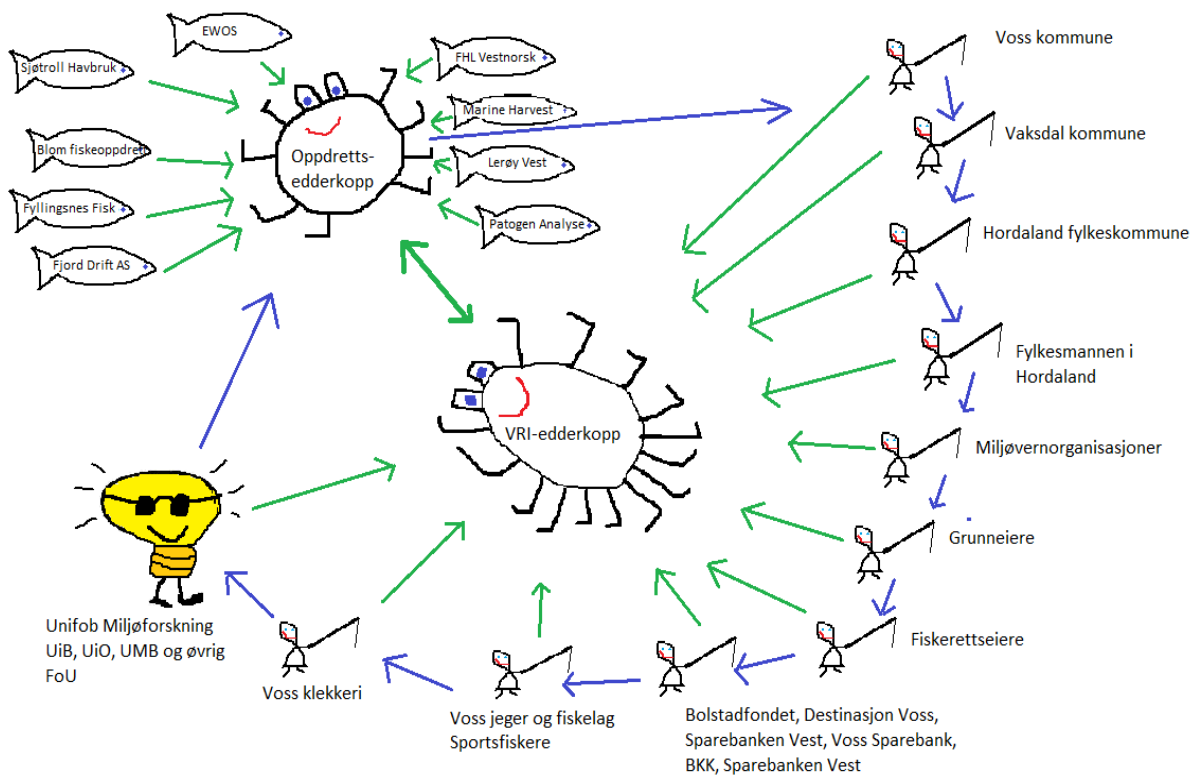
"Jeg følte at oppdrettsnæringen var en part som var vanskelig å få kontakt med. Da samarbeidsinvitten kom fra oppdrettsnæringen så var jeg veldig positiv til det, det å inngå et samarbeid var fruktbart."

"Initiativet fra oppdrettsnæringen var veldig godt og riktig, og rett folk bak initiativet. Diplomaterne var gode. Har klart å føre en tone som har vært konstruktiv selv om det har vært ulike interesser."

"Jeg tror nok det har vært enkeltpersoner som har vært veldig viktig. Informanten fra oppdrettsnæringen sitter tungt og har visse muligheter hvis han vil, de har han brukt."

Informanten fra Voss kommune henviser her til den lange konflikten som var mellom villfiskinteressene og oppdrettsnæringen. Dialogen hadde tidligere ikke vært god mellom kommunen og oppdrettsnæringen. Informanten fra oppdrettsnæringen er i følge informanten fra Voss kommune dyktig, og er med sine kommunikative evner god til å skape dialog med villaksinteressene. Det at informanten fra oppdrettsnæringen har ønsket å møte sine tidligere "fiender" til dialog, og at han aktivt har jobbet med å endre språket de brukte om hverandre, viser seg å være en av nøkkelfaktorene bak Vossolaugget.

Det er altså flere personer som har ført til trippel heliks samarbeidet Vossolaugget. Det er mulig at VRI Hordaland med sin VRI koordinator hadde vært tilstrekkelig for å skape et samarbeid, men personen som samlet oppdrettsnæringen har utvilsomt også lettet samarbeidet. Uten oppdrettsnæringens innsats ville prosessen fra løst snakk til et konkret samarbeid tatt lengre tid.

Figur 6 Enkeltpersoner i prosessen frem mot Vossolauget

I denne figuren illustreres VRI koordinatoren som edderkopp som tidlig knyttet til seg mange aktører med interesse i Vossolaksen. De grønne pilene viser kontaktnettet på et tidlig stadium, altså før møteplassene som førte til Vossolauget. På dette stadiet hadde informanten fra oppdrettsnæringen først og fremst god kontakt med de andre aktørene i oppdrettsnæringen, mens VRI koordinatoren hadde god kontakt med alle aktører. De er illustrert som edderkopper for å få frem at de hadde bein i mange leirer og var gode til å skape kontaktnett.

På grunn av kontaktnettet, egenskapene og mulighetene VRI edderkopp hadde, kunne han skape felles forum der alle møttes. På disse forumene begynte oppdrettsedderkopp å kravle rundt og knytte kontakter ved å fokusere på dialog, muligheter og endring i språk. Illustrert med indigo piler. Dette var starten på endringen fra konflikt og avstand, til dialog og samarbeid.

5. Diskusjon

5.1 Tanker rundt prosessen frem mot Vossolaugget

Ut fra intervjuene jeg gjorde var det tydelig at konflikten mellom oppdrettsnæring og villaksinteresser lenge var fastlåst. Oppdrettsfirmaene og villfiskinteressene hadde ingen insentiver til å samarbeide med hverandre, og de utviklet seg i hver sin retning uavhengig av hverandre. Dette gjorde at kulturen i oppdrettsfirmaene ikke var i samsvar med kulturen til villfiskinteressene. Det var også slik at kulturen i hvert enkelt oppdrettsfirma var forskjellig, i likhet med kulturen blant jeger og fiskerforeningene, bøndene langs vassdraget, fiskerettseiere og andre villaksinteresser rundt Vosso. Etter hvert som det viste seg at Vossolaksen opplevde store problemer og aktørene alle hadde insentiver til å inngå et samarbeid, var det likevel noen hindringer som bremsset prosessen videre.

Aktørenes ulike kultur og mangelen på felles kommunikasjonsarenaer var nok årsaken til at aktørene, til tross for den akutte krisen for både Vossolaksen og turismen i området, ikke møttes for å diskutere de store utfordringene som Vossolaksen opplevde. Det at hver enkelt aktør hadde sin egen mening om årsakene til at Vossolaksen hadde problemer, og ikke ønsket å ta noen skyld selv, gjorde at konflikten eskalerte og etter hvert ble fastlåst. Insentivene til et samarbeid ble stadig sterkere etter hvert som krisen eskalerte, men dette var ikke nok til at et samarbeid fant sted. Schumpeter (1939) sier om teknologisk utvikling:

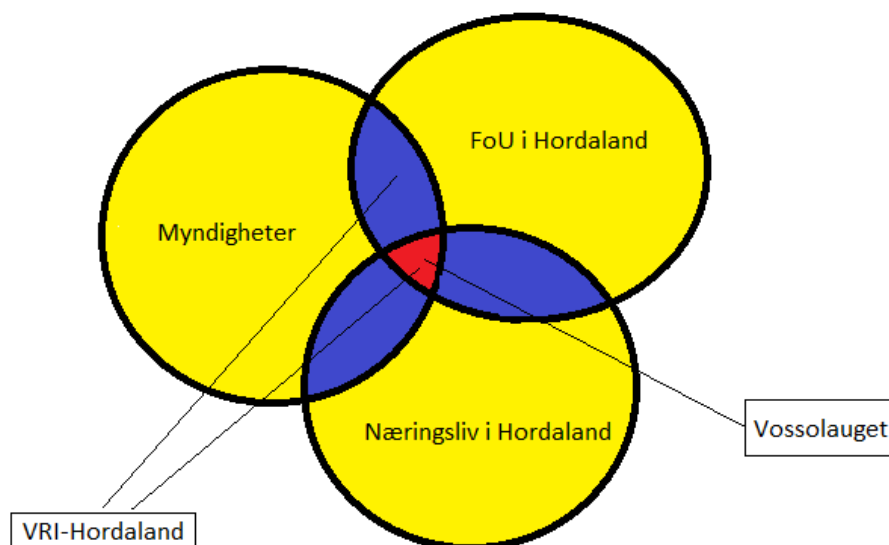
”Evolution is lopsided, discontinuous, disharmonious by nature ... studded with violent outbursts and catastrophes ... more like a series of explosions than a gentle, though incessant, transformation”.

Schumpeter legger vekt på at innovasjon skjer ved plutselige kriser, som tvinger utviklingen i ny retning. Altså mener han at kriser er det eneste som kan løse en fastlåst situasjon og skape innovasjon. Innovasjonen handler i Vossolaugget sitt tilfelle om det at aktører med forskjellig kunnskap gikk sammen om å skape noe helt nytt ved å benytte teknologi på nye måter i Vossolaugget. Både oppdrettsnæring, Voss klekkeri og FoU hadde gradvis forsøkt å ordne opp i problemene på hver sin måte, men kom frem til at de til at de ikke hadde ressurser eller kunnskap til å løse opp i problemene selv uten å samarbeide med hverandre.

Det kan derfor være den akutte krisen i vassdraget som trigget et samarbeid. Det skal heller ikke glemmes at insentivene for å delta i et prosjekt for å redde Vossolaksen, var sterke for alle aktører rundt vassdraget. Dette gjorde arbeidet til VRI koordinatoren og informantene fra oppdrettsnæringen med å få samlet aktørene om et felles mål, noe lettere.

Flere av aktørene nevnte at mangel på penger til å sette i gang prosjekter har vært en av flaskehalsene. Den finansielle støtten til forprosjektet og til selve Vossolaugget var nok viktig. Den økonomiske støtten kom fra fylket, kommuner og VRI. Det er helt tydelig at denne økonomiske støtten var viktig, og kanskje avgjørende, for at prosessen utviklet seg til Vossolaugget.

Vossolaugget er et konkret resultat på at myndighetene, ved bruk av Arena og VRI midler, har en viktig rolle i trippel heliks samspillet. Denne rollen handler om å legge til rette for at FoU og næringsliv kan møtes på ulike møteplasser.

Figur 7 Vossolaugget som trippel heliks

I denne figuren illustreres VRI Hordaland som et samarbeid mellom myndigheter, FoU og næringslivet i Hordaland. Finansieringen til VRI Hordaland kommer i helhet fra offentlige midler, men midlene går til å skape et samarbeid mellom næringslivet og FoU i regionen.

VRI Hordaland er slik jeg ser det en hybrid-organisasjon med utgangspunkt i myndigheter og FoU, som knytter seg opp mot næringslivet. Når det er velfungerende vil de være i det røde området og knytte FoU og næringslivet sterkere sammen ved hjelp av ulike virkemidler.

Vossolaugget er et resultat av samarbeid mellom alle tre sirkler og er i det røde området i figuren. Dette er et perfekt eksempel på trippel heliks i praksis, der næringsliv og FoU kan lære av hverandre og utnytte hverandres ferdigheter og kunnskap til å skape noe nytt.

Normer, vaner og uformelle regler som blir skapt ved vellykkede trippel helix samarbeid vil redusere transaksjonskostnadene mellom aktørene. Dersom det er tillit mellom aktører og sensitiv informasjon ikke misbrukes, vil det lette samarbeidet og mer omfattende samarbeid kan oppstå. Det er nettopp dette som har skjedd i Vosso gjennom de ulike møteplassene. Ved at det gradvis har bygd seg opp tillit mellom aktørene, førte det til et konkret samarbeidsprosjekt. Vossolaugget oppleves av alle aktørene som et fruktbart og positivt samarbeid, noe som vil føre til at fremtidige samarbeidsprosjekt lettere vil finne sted.

For å avgjøre om VRI Hordaland har vært viktige i prosessen frem mot Vossolaugget, må det spørres om hvordan situasjonen hadde vært uten VRI Hordaland. Det er ikke enighet blant informantene om VRI Hordaland sin rolle, og det er tydelig at VRI Hordaland ikke har vært like synlige for alle aktører. Som dette utsagnet fra informanten fra Voss kommune understreker:

"Jeg har ikke merket noe spesifikt til VRI".

Slik jeg ser det, er VRI Hordalands rolle er ikke være synlige for alle aktører, men å bruke visse virkemidler til å legge til rette for samarbeid mellom FoU og næringslivet i fylket. Det arbeidet VRI koordinatoren gjør blir nevnt som avgjørende for at et samarbeid har funnet sted, og VRI Hordaland er derfor synlig i form av VRI koordinatoren.

De ulike forumene som har lagt til rette for det som etter hvert ble Vossolaugget, har hatt en avgjørende betydning slik jeg ser det. Forumene har vært møteplasser som har gitt aktørene innsikt om hverandre, og etter relativt lang tid førte det til et konkret

omfattende samarbeid i form av Vossolaugget. I Vosso har den geografiske nærheten ikke vært tilstrekkelig for at et samarbeid skulle oppstå. Økt sosial nærhet til hverandre som resultat av disse forumene var det som knyttet aktørene sammen, og la grunnlaget for Vossolaugget.

Slik jeg ser det ville kanskje et samarbeidsprosjekt som Vossolaugget uansett ha kommet til liv uten VRI eller Arena sin innblanding, men det ville tatt betydelig lengre tid, om det i det hele tatt ville kommet.

Evaluering av innovasjonstilretteleggingstiltak som Arena og VRI Hordaland kan være problematisk. Resultater i form av innovasjoner og økt verdiskapning kan ta lang tid, ofte lengre enn det som er vanlig i evaluering av offentlige virkemidler. SNF gjorde en sluttevaluering av MarinVEST, et Arena prosjekt, i 2007.

Arena hadde, i likhet med VRI Hordaland, en rolle tidlig i innovasjonsprosessen ved at de initierer utviklingsprosesser, og de er ofte ute av prosjektene før de har generert sluttresultater. SNF skriver i sluttevalueringen av MarinVEST i 2007:

"Prosjektet har fungert som en katalysator som har initiert aktiviteter som på sikt vil kunne gi økt grad av nettverksbasert innovasjon i det marine miljøet. Forutsetningene for at næringen skal bli mer innovativ er altså styrket. Prosjektet har imidlertid i liten grad direkte bidratt til økt innovasjon og verdiskapning i det marine miljøet" (Jakobsen, Aarset & Rokkan 2007).

Her konkluderes det med at MarinVEST ikke har direkte bidratt til innovasjon eller verdiskapning i det marine miljøet. Jakobsen, Aarset og Rokkan mener at MarinVEST har initiert aktiviteter som på sikt kan føre til samarbeid i det marine miljøet. Dette har de helt rett i, i og med at Vossolaugget kom som et konkret samarbeidsprosjekt i det marine miljøet i 2008. Dette var ett år senere enn evalueringsrapporten ble gjort. Konklusjonen var riktig med tanke på den informasjonen som var tilgjengelig da evalueringsprosjektet ble gjort i 2007, men dersom evalueringen hadde kommet et par år senere ville konklusjonen vært motsatt. Erfaringen som må trekkes fra dette er at arbeid med å skape innovasjon og samarbeid er svært tidkrevende. Evaluering av offentlige innovasjonstiltak bør derfor skje senere enn det som er vanlig i evalueringer av offentlige prosjekter.

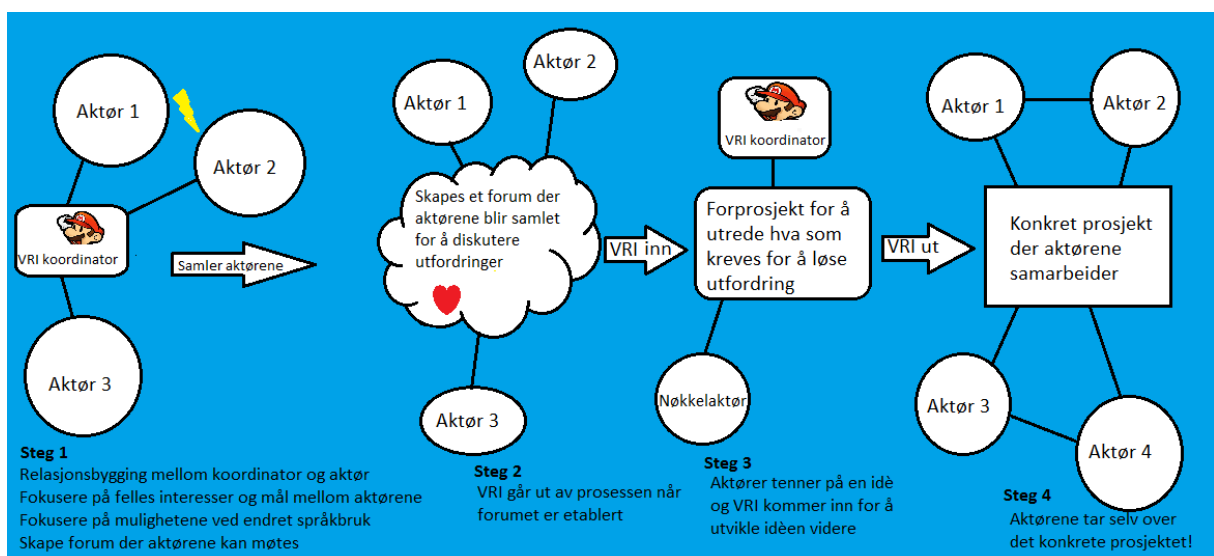
5.2 Suksessfaktorer og overførbarhet

Enkeltpersoners velvilje, egenskaper og arbeidsmetode var i følge informantene svært viktige for utviklingen av prosessen frem mot Vossolaugget. Arbeidsmetoden VRI koordinatoren har benyttet for gradvis å endre situasjonen, kan slik jeg ser det overføres til andre områder der det er en konflikt mellom ulike aktører.

Ved å endre språket aktørene brukte om hverandre og til hverandre, og gjennom dette få en tone som var preget av mer respekt og forståelse, ble det muligheter for god dialog. Gjennom MarinVEST og senere Møteplass Marin Hordaland, fikk aktørene arenaer til å kommunisere felles interesser, kunnskap og muligheter. Ved å utnytte hverandres ferdigheter kunne de sammen skape Vossolaugget, et godt eksempel på komplementaritet i praksis.

VRI koordinatoren har en spennende og effektiv arbeidsmetode. Arbeidsmetoden VRI koordinatoren benyttet var suksessfaktoren som drev prosessen fremover mot det som til slutt ble Vossolaugget.

Hovedvirkemidlet VRI Hordaland har benyttet i prosessen frem mot Vossolaugget var dialog og deltaking. Den mer spesifikke arbeidsmetoden VRI koordinatoren benyttet for å løse konflikten og skape et fruktbart samarbeid er interessant og har høy overføringsverdi. Den kan deles inn i fire forskjellige steg. Stegene er i figuren på neste side delt gjennom pilene som viser at prosessen går fremover.

Figur 8 VRI Hordaland - Arbeidsmetode

Steg 1: VRI Hordaland går inn med finansiell støtte for at VRI koordinatoren skal bygge relasjoner mellom aktørene og samle de til et felles forum. Aktørene preges i denne delen av prosessen av dårlig samarbeid med hverandre og tildels høyt konfliktnivå mellom enkelte av aktørene. VRI koordinatoren klarer ved hjelp av relasjonsbygging, fokus på felles interesser og mål mellom aktørene, fokus på endring av språkbruk mellom aktørene, å skape interesse for et forum der aktørene kan møtes og snakke sammen.

Steg 2: VRI Hordaland går ut av prosessen, men kan likevel delta med midler for at VRI koordinatoren skal kunne fortelle om prosjekter eller muligheter i forumet. Fylket, kommunen, FoU eller næringslivet finansierer her forumet der tanker og ideer om ulike potensielle prosjekter blir luftet og diskutert. Når aktørene så viser interesse om et eller flere prosjekt, kan VRI koordinatoren ta det med seg videre og utrede ideen i et forprosjekt.

Steg 3: VRI Hordaland går her inn med økonomisk støtte til forprosjektet for å se på om, og eventuelt hva som kreves for å utvikle et konkret samarbeidsprosjekt mellom FoU og næringsliv.

Steg 4: FoU og næringslivet tar over prosjektet som VRI koordinatoren har lagt til rette, VRI Hordaland går så ut av prosjektet og kan gå tilbake til steg 1 eller steg 2 og bidra til å utvikle nye prosesser.

Aktiv kommunikasjon og gode relasjoner med både forskningsinstitusjoner, villaksinteresser, myndigheter og den marine næringen i Hordaland har vært sentral del av jobben til VRI koordinatoren. Flere av aktørene nevner at hans evne til å bygge opp gode relasjoner er det som er nøkkelfaktoren til at han har lyktes i den rollen han har som VRI koordinator.

Når det gjelder personlige egenskaper hos VRI koordinatoren vil det alltid spille en rolle. Han har i dette tilfellet blitt opplevd som forståelsesfull, lyttende, kunnskapsrik og svært flink til å kommunisere med aktører med ulik bakgrunn.

Styrelederen for Vossolaugget ble også opplevd på samme måte. Han har klart å samle mange oppdrettsfirmaer om et felles mål og få alle til å forstå de felles interessene de har av å inngå et samarbeid både med hverandre, FoU og villaksinteresser. Det at denne

personen, som kommer fra oppdrettsnæringen, har gode kommunikative evner og er interessert i å snakke med personer med ulike meninger og ulik bakgrunn, gjorde at alle aktørene følte seg lyttet til og respektert for de meningene de har. Den opplevde maktskjevheten mellom aktørene i vassdraget ble derfor mindre truende med denne arbeidsmetoden.

Endringen av språkbruken aktørene brukte om hverandre og til hverandre ble av flere informanter nevnt som svært viktig. Dette gjorde at kommunikasjonen fløt lettere og forståelsen for hverandre økte. Det var flere som bidro til dette, blant annet informanten fra oppdrettsnæringen og VRI koordinatoren. Begge hadde fokus på endring i språkbruk som en av nøkkelfaktorene til at oppdrettsnæring og villaksinteresser ønsket å møte hverandre i felles forum og diskutere mål og utfordringer.

Arena og VRI midler har ført til at det ble opprettet forum der de ulike aktørene møttes og kunne diskutere utfordringer som var i regionen. Opprettelsen av forum der aktører kunne møtes og bedre forstå hverandres interesser, har vært en viktig arbeidsmetode til VRI koordinatoren, og blir nevnt som en av suksessfaktorene som ligger bak Vossolaugget. Disse forumene er arenaer der det er diskusjoner mellom næringslivsaktører, FoU og interesseorganisasjoner. Ny kunnskap kan bli delt og de kan sammen se hvilke ressurser hver aktør innehar og hva de kan bidra med sammen for å løse felles mål.

Det er avgjørende å ha økonomiske ressurser til å kunne utvikle de ideene som kommer i de ulike forumene, hjelpe aktørene til å se hva de har å tjene på samarbeid og hva de enkelte aktørene i forumet kan bidra med i det konkrete prosjektet. Forprosjektet før Vossolaugget er et eksempel på dette.

Det å glemme fokuset på konflikter og ulikheter, men heller se på hva aktørene kan gjøre sammen og hvilke muligheter dette kan gi, blir nevnt av alle informantene som en av suksessfaktorene. Dette er en av årsakene til at aktører med historisk høyt konfliktnivå, men som har flere felles interesser, har klart å samarbeide om Vossolaugget.

Tålmodighet og det å innse hvor lang tid det tar før investeringer ender opp i konkrete innovative aktiviteter er Vossolaugget et godt eksempel på. Det at VRI koordinatoren har fått arbeide over lang tid med å bygge relasjoner, endre språkbruk hos aktører og samle dem i ulike forum har vært avgjørende slik jeg ser det for at Vossolaugget har oppstått.

Arbeidet som ble gjort i 2003 med MarinVEST, førte til resultat i form av Vossolaugget i 2008. Vossolauggets 5-årige perspektiv og andre fremtidige prosjekter for å redde Vossolaksen gjør at de virkelige effektene av arbeidet til Arena og VRI kanskje ikke kan måles før tidligst i 2015-2020.

6. Konklusjon

I denne oppgaven har jeg sett på VRI Hordaland sin rolle i prosessen frem mot Vossolaugget. Slik jeg ser det har VRI Hordaland hatt en viktig rolle i prosessen som førte til Vossolaugget. Et forpliktende samarbeid mellom aktørene hadde neppe skjedd så tidlig uten hjelp av VRI Hordalands virkemidler. Nøkkelen til Vossolaugget, et trippel heliks samarbeid, var å få aktørene til å møtes. Kommunikasjonsarenaene Møteplass Marin Hordaland og MarinVEST var her svært viktige for å skape dialog.

SNF gjorde en evaluering av MarinVEST i 2007, der de kom frem til at MarinVEST ikke hadde ført til resultater i form av et konkret samarbeid. Dette viser seg med Vossolaugget, som kom i 2008, å være feil. Erfaringen som må trekkes fra dette er at arbeid med å skape innovasjon og samarbeid er svært tidkrevende. Evaluering av offentlige innovasjonstiltak bør derfor skje senere enn det som er vanlig i evalueringer av offentlige prosjekter. Tidsperspektivet må være større. Evaluering av offentlige innovasjonstiltak som Arena og VRI, bør slik jeg ser det gjøres tidligst 8-10 år etter oppstart. Dette vil øke muligheten for å se resultatene i form av konkrete trippel heliks samarbeidsprosjekter.

Enkeltpersoners velvilje og personlige egenskaper har vært viktige i prosessen med å skape et samarbeid, der VRI koordinatoren nevnes spesielt. VRI Hordaland har vært synlig for alle aktører i form av VRI koordinatoren, noe som implisitt er et tegn på suksess for VRI Hordaland i prosessen frem mot Vossolaugget.

Endringen i språkbruk og kommunikasjon mellom aktørene kom som en følge av arbeidet til både VRI koordinatoren og informanten fra oppdrettsnæringen. VRI Hordalands fremste oppgave er å løse opp i eventuelle systemfeil som hindrer trippel heliks samspillet i å fungere optimalt. Vossolaugget er et perfekt eksempel på at dette arbeidet har gitt resultater. Mitt inntrykk etter intervjuene med de ulike aktørene er at det har vært en intern endring i holdninger, kultur og de har fått tilført ny kunnskap som følge av Vossolaugget.

På lengre sikt vil forhåpentligvis Vossolaksen komme tilbake som følge av Vossolaugget og eventuelle nye samarbeidsprosjekt som kommer som følge av det nye samarbeidsklimaet rundt Vosso. VRI Hordaland vil i så tilfelle ha bidratt til å redde en

biologisk fiskeart, men ikke minst lagt grunnlaget for en stor og innbringende næring for alle aktører rundt Vosso.

7. Referanseliste

Cooke, P. 2001. *Regional innovation systems, clusters and the knowledge economy. Industrial and Corporate Change*. Oxford University Press, Oxford.

Etzkowitz, H. & L. Leydesdorff. 1997. *Universities and the Global Knowledge Economy: A Triple Helix of University – Industry – Government Relations*. Pinter, London.

Fagerberg, J. 2005. *Innovation. A guide to the Literature*. Fagerberg, J. et al. (red.). *The Oxford Handbook of Innovation*. Oxford University Press, Oxford.

Fylkesmannen i Hordaland. 2009. *Nå eller aldri for Vossolaksen – plan for redningsaksjonen 2010 – 2020*. Bergen

Gripsrud, G. Olsson, U. & Silkoset, R. 2007. *Metode og dataanalyse – Med fokus på beslutninger og bedrifter*. Høyskoleforlaget, Kristiansand.

Gulbrandsen, M & I. Larsen. 2000. *Forholdet mellom næringslivet og UoH-sektoren – et krevende mangfold*. Nifu, Oslo.

Hordaland fylkeskommune. 2005. *Møteplass marin Hordaland*. Bergen.

Hordaland fylkeskommune. (2007). *Gjenoppbygging av Vossalaksbestanden - forprosjekt*. R. utviklingsprogram. Bergen.

Isaksen, A. & B. Asheim. 2008. Den regionale dimensjonen ved innovasjoner. *Isaksen, A. m.fl. (red.). Innovasjoner i norske næringer – et geografisk perspektiv*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, Bergen.

Jakobsen, S-E. & Pettersen, I-B. 2010. *SNF-rapport 09/09 Analyse av implementeringen av VRI-satsingen i Hordaland (Perioden august 2007 – juni 2009)*. Samfunns og næringslivsforskning, Bergen.

Jakobsen, S-E. Aarset, B. & Rokkan, Aksel. 2007. *SNF rapport nr. 08/07 Sluttevaluering av MarinVEST*. Samfunns og næringslivsforskning, Bergen.

Lundvall, B. 1992. *National Systems of Innovation. Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning*. Pinter Publishers, London.

Programplan VRI – *Virkemidler for regional FoU og innovasjon*. 2007. Norges Forskningsråd, Oslo.

Schumpeter, J. 1934. *The Theory of Economic Development*. Harvard University Press, Cambridge, MA.

Statistisk Sentralbyrå. 2009. *Statistisk Årbok. Fiskeoppdrett*. Oslo.

Statistisk Sentralbyrå. 2010. *Statistikkbanken. Tabell: 07326: Akvakultur. Salg av slaktet matfisk 2008*. Oslo.

Storper, M. 1997. *The world of the city. Lost relations in a Global Economy. The Regional World. Territorial Development in a Global Economy*. Guilford Press, London.

Thagaard, T. 2002. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke, Bergen.

Vossolaugget. 2009. *Felles innsats for berging av Vossolaksen. Årsrapport for Vossolaugget. Oppstart og drift 2008/2009*. Bergen.

Vedlegg 1. Informasjonsskriv til informanter

Jeg skal skrive masteroppgave om Vosso for UMB som også inngår som en del av følgeevalueringen til SNF av VRI Hordaland.

Oppgaven går ut på å avdekke hvordan aktører med så ulike interesser har kommet frem til et samarbeid etter mange år med konflikter, og hvilken rolle VRI hadde i dette. Jeg ønsker derfor å intervju de ulike aktørene i prosjektet angående dette temaet.

Jeg ønsker å få til møte med deg i løpet av neste uke.

Hvilke av disse dagene vil passe best for deg med et møte? Det vil vare ca en time, så bare sett opp et tidspunkt som måtte passe og gi beskjed.

mvh

Olav Chr Efskin Løken, Masterstudent UMB

Vedlegg 2. Intervjuguide

Presentasjon av meg selv, hvor jeg er fra og hvem jeg er. Fortelle at det er et samarbeid med SNF i Bergen. Si litt om undersøkelsen og hvor jeg vil med den.

Generelt

1. Informasjon om informanten: Navn, yrke, arbeidssted, rolle i prosessen, utdanning, yrke/arbeidsområde, fagområde
2. Kan du gi meg et bilde av situasjonen slik du ser det? Komme inn på deres motivasjon for å gå inn i dette prosjektsamarbeidet
3. Kan du fortelle meg litt om hvordan dere ser på Vossolaksproblemet?
4. Har det vært motsetninger? I så fall, kan du fortelle meg litt mer om hva de konkret handler om? Refleksjoner rundt dette.

Prosjektet Vossolaugget

5. Fortell litt om organiseringen av prosjektet?
 - Mulige stikkord:
 - Hvordan bestemmes oppgaver?
 - Hvordan ordnes økonomiske spørsmål?
 - Hvordan ser styringsstrukturen ut?
6. Fortell litt om deres interesser i prosjektet? OK!
7. Hvordan ser du på måten dere kom frem til en løsning?
8. Hvordan har det fungert å samarbeide med aktører med ulik interesse og meninger?
9. Hva slags hindringer opplevde dere?
10. Fortell litt om hvorfor dere ønsket å komme frem til en løsning? Hvordan kom dere frem til en løsning?
11. Hvilken rolle har dere hatt i å forsøke å finne en løsning som kan redde Vossolaksen?

12. Kan du fortelle meg litt om hva som er nøkkelen til at et foreløpig vellykket samarbeid har funnet sted?
13. Er det enkeltpersoner som har hatt avgjørende betydning for prosessen?

VRI sin rolle

14. Hvilke forventninger hadde dere til VRI?
15. På hvilken måte ble disse forventningene innfridd/ikke innfridd?
16. På hvilken måte har VRI etter din mening hatt innflytelse på prosjektet?
- Mulige stikkord:
 - Nettverk til viktige aktører?
 - Kunnskap om problemløsning?
 - Økonomiske tilskudd?
 - Annet?
 - Ingenting?

17. Hva fikk du ut av samarbeidet? Alternativ formulering: Hva har etter din oppfatning kommet ut av dette prosjektarbeidet?

- Mulige stikkord:
 - Elementer som har virket godt og løst konkrete problemer?
 - Eventuelle elementer som ikke har fungert så godt?

Annet

18. Er det noe mer du har på hjertet som ikke har kommet frem i dette intervjuet?
- OK!